АСУАН—СОВЕТ-АРАБ ХАНИ БАРИСААНАЙ ТОЛОН

ТЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ! | *41-дэхи жэлээ гарана*

БУРЯАД ҮНЭН

ПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 115 (10483) | 1964 оной май 16, суббото | Сэн 2 мүнгэн

СССР-эй Верховно Соведэй делегациин Япондо ошоод байһан тухай

ТОКИО, майн 14. (ТАСС). Эндэ мүнөөдэр ерэһэн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын Нэгэдэхи орлогшо А. И. Микоян түрүүтэй СССР-эй Верховно Совсдэй делегаци Түлөөлэгшэдэй палатын түрүүлэгшэ Нака Фунада ба Советнигүүдэй палатын түрүүлэгшэ Юдзо Сигэмунэ гэгшэдтэй парламентдань уулзаба. Айлшадаа амаршалха зуураа, япон, совет парламентаринарай үгэеэ ойлголсолгын улам үргэдхэгдэхэ байһанда найданабди гэбэ. А. И. Микоян харюугай үгэ хэлэхэдээ, бүхы оронуудай парламентын ажал ябуулагшад, тэрэ тоодо Японой парламентаринар, амгалан байдалай түлөө тэмсэлдэ ехэ үүргэ дүүргэхэ ёһотой гэбэ.

Делегациин толгойлогшо А. И. Микоян премьер-министртэ СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой бэшэг барюулба. Хаято Икэда бэшэг абаһандаа баяр хүргөөд, энэ бэшэг Япон ба Советскэ Союзай хоорондын харилсаанай хүгжэлтэдэ һайнаар нүлөөлхэ байха гэһэн найдабари мэдүүлээ.

Удаа тээнь делегациинхид гадаадын хэрэгүүдэй министр Масаноси Охира гэгшэтэй уулзаба.

Үдэшэлэн Японой парламентын Түлөөлэгшэдэй палатын түрүүлэгшын байшан соо парламентын хоёр палатын хүтэлбэрилэгшэдэй үмэнэһөө айлшадай хүндэлэлдэ уулзалга эмхидхэгдээ.

Уулзалгын үедэ Түлөөлэгшэдэй палатын түрүүлэгшэ Нака Фунада, Советскэ делегациин толгойлогшо А. И. Микоян үгэ хэлээ.

НИЛ МҮРЭНЭЙ ЭРЬЕДЭ БОЛОҺОН БАЯРАЙ МИТИНГ

мүрэнэй хаалгада зорюулаг... баярай митинг эндэ эхилээ ...да тээнь мэдээсэгдээ һэн. Үн... ...тын олон түмэн барилгашад ..., дүтэ шадарайнь тосхонуу... зон энэ митингдэ сугларһан

...ай үндэр хаалтын хэрэгүү... ...лар министр Сидки Солиман ...хэ митинг эхилээ.

...ь Арабуудай Нэгэдэмэл Рес... ...ын президент Гамаль Абдель ...тэ хэлэһэн байна.

...ай хаалта бүхы дайсадаа, ...рхашаэлнүүдые манай ила... ...лтын памятник болоно гээд ...лээ.

...ай үндэр хаалта мүнөө үедэ ...ай хэжэ байһан агууехэ тэм... ...он ехээр харуулна.

...ай хаалта барюулхагүйн ту... ...империалистнууд бүхы юумэ ... болохо мэхэ гохо гаргаа ...сер саашань мэдүүлээ. Эдэ... ...аг бүхы һанаашалгануудтай ... арад шэрүүн шанга тэмсэл ...тай болоһон байна.

...тые бэелүүлгэдэ хабаадал... ...арсаһан ябадалынь харата ... аша гаргаһан гансахан лэ ...шэ юм. Каналые гүрэнэй мэ... ...баһанаймнай һүүлээр хэдэн ...үнгэрөөд байхада Египедэй ... эзэмдэгшэдэй сэрэгүүд доб... ...рожо, египет арадай револю... ...дура хүсэлые дараха һэдэлгэ ...һэн.

...ые египет арад дура хүсэл... ...рэнэй бүхы дайсадһаа булюу ... гэжэ гэршэлэн харуулаа. Советскэ Союз маанадтай хамта интервентнүүдтэ эсэргүүсэлтэ үзүүлэлсээ гээд Насер онсолон тэмдэглэһэн байна. Энээгээрээ хизаарлангүйгөөр, Советскэ Союз Асуанай үндэр хаалта бариха хэрэгтэмнай туһаламжа үзүүлээ.

Хэдэн жэлнүүдэй туршада хамтаараа ажаллалгын үедэ араб-советскэ хани барисаан хатуужаа.

Асуанай үндэр хаалта бариха хэрэгтэ Танай өөрынтнай гаргаһан хүсэлэл оролдолгые Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын арад хэзээдэшье мартахагүй гэжэ Н. С. Хрущевто хандан Насер хэлээ.

Асуанай үндэр хаалта бариха тухай асуудалаар Советскэ Союзай правительствын үзүүлһэн хани ёһоной туһаламжые Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын арад хэзээдэшье мартахагүй.

Хаалтые барилгада египет аха дүүнэртэеэ хамта хүдэлһэн совет инженернүүдэй, хүдэлмэришэдэй ажалда дуратай, тэсэбэритэй байһыень Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын арад хэзээдэшье мартахагүй.

Никита Сергеевич Хрущевой трибуна дээрэ гарахада удаан саг соо шанга альга ташалган болоо. Президент Насерта, нэгэдэхи вице-президент, ОАР-ай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй верховно главна командалагшын орлогшо маршал Амертэ Советскэ Союзай Геройнуудай нэрэ зэргэ олгожо, Ленинэй орденуудые болон «Алтан одон» гэжэ медальнуудые барюулха тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй шиидхэбэрииие Н. С. Хрущев нэрьемэ альга ташалган доро соносхоо.

Совет болон араб бүлэг мэргэжэлтэдэй, хүдэлмэришэдэй—Асуанай хаалтын барилгашадай Советскэ Союзай орденуудаар, медальнуудаар шагнагдаһан тухай Н. С. Хрущев мүн лэ соносхоһон байна.

Тиихэдэнь нэрьемэ альга ташалган болоо, Араб-советскэ хани барисаан мандаха болтогой! Хрущев мандаха болтогой! Насер мандаха болтогой!» гэһэн юрөөлнүүд табигдаа.

Президент Насер дахяад үгэ хэлэжэ, дээдэ хайрын түлөө Никита Сергеевич Хрущевто, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ ОАР-ай арадай зүгһөө баясхалан хүргөө.

Удаань митингдэ хабаадагшадта хандан Йеменэй президент Ас-Саляль, Ирагай президент Ареф үгэ хэлээ.

Митинг дүүрэбэ. Н. С. Хрущев Насер, А. Саляль, Ареф, тэдэнтэй суг ябалсаһан хүнүүд хада дээрэ заһагдаһан бишыхан талмай дээрэ гараа. Эндэһээ шэнэ һабаар уһанай урдахые хаажа байдаг зурууд газар элеэр харагдадаг юм.

Түүхэтэ үе хүрэжэ ерэбэ. Насер болон Н. С. Хрущев пультын дэргэдэ ерэжэ оньһо дараа. Тиихэдэнь 12 час 37 минутада ехэ тэһэрэлгэ болоо. Шэнэ Каналаар Нилэй уһанай хүүен урдахада, олон түмэн хүн зон угаа ехээр баярлаа, хүхеэ. Асуан баясаа, бүхы египет арад баясаа. Хүн илалта туйлажа, Нил мүрэн хазаарлагдаа.

Н. С. ХРУЩЕВОЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЭ

(1964 оной майн 14-дэ Асуанда болоһон митинг дээрэ)

Хүндэтэ хани, президент Гамаль Абдель Насер!

Хүндэтэ нүхэр президент!

Танда яахадаа нигэжэ хандаха болообши гэхэдэ, манай арад зоной дунда «нүхэр» гэһэн үгэ гээшэ ниитын ехэ хэрэг бүтээхэдээ хүнүүдэй нэгэн адли һанал бодолтой байһаниие мэдүүлһэн удхатай юм. Асуанай үндэр хаалтын барилга хадаа тэндэхи газар нютагай байгаалиин шэрүүн дошхон эрхэ байдалые хубилгахын тулада, элһэн губи газарые һэргээжэ, хүн зондо туһа хүргэдэг болгохын тулада зорюулагдаһан эгээн тиимэ манай ниитын ехэ хэрэг болохо ушартай.

Хэзээдэ мүнхэ суурхажа байха дурасхаалта асари ехэ барилга бодхоожо байһан түүхэтэ сагта араб газар дээрэ хүрэжэ ерээд байнабди. Сүл губи газарта һуудаг зондо уһан гээшэ үнэхөөрөө ажамидарал мүн болоно. Үндэр хаалтын барилга хадаа хүн зондо ажамидаралай эхин булаг бии болгохо гэһэн ушартай. Энэ уһанай хаалта сүл губи газарта ажамидаралай шииг нойто үгэхэ, улад зондо зайн галай элшэ хүсэ үгэхэ юм.

Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын аха дүү арадай хэжэ байһан энэ агууехэ барилгада хабаадалсаха нэрэ түрэ совет хүнүүдтэ хүртэбэ. Агууехэ Нил мүрэнэй эрье дээрэ эндэ манай арадууд ажалша зоной аша туһын түлөө шэрүүн дошхон байгаалиие илажа дабахын тулада хамтын хүсэлэл гаргана. Империализмда болон колониальна дарлалтада эсэргүүсэн тэмсэхын тулада, социалис хүгжэлтын зам дээрэ гаража байһан танай ороной бэеэ даанхай байдал бэхижүүлхын тулада таанарай ажал ябуулга зорюулагданхай. Эдэ бүгэдэ хадаа, манай хани Гамаль Абдель Насер, Таниие нүхэр гэжэ нэрлэхэ эрхэ намда олгоно.

Асуанай үндэр хаалтын хэрэг эрхилхэ хүндэтэ министр Сидки Солиман!

Хүндэтэ министрнүүд!

Асуанай алдарта барилгашад — араб хүдэлмэришэд, инженернүүд, технигүүд, тэдэнтэй сугтаа хүдэлһэн манай совет Эсэгэ ороноймнай хүндэтэ нүхэд!

Эндэ маниие һайн һанаатай хүндэшэ ёһоор угтажа байһанайтнай түлөө, амаршалгын халуун дулаан үгэ хэлэһэнэйтнай түлөө үнэн зүрхэнһөө баясхалан хүргэхые зүбшөөрыт. Советскэ Союзай түлөөлэгшэд маанадта һай һанажа байдагтнай манай оронуудай хоорондохи хани барисаае элирхэйлэн харуулна гээшэ. Советскэ Союзай болон Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын хоорондохи хани ёһоной һайн харилсаан жэлһээ жэлдэ улам нягта, бата бэхи болоно байна гэжэ тэмдэглэхэ баяртай байнабди.

Хүндэтэ хани нүхэд!

Үсэгэлдэр танай орон мусульман литын ёһоор шэнэ жэлдэ эхилэн оробо гээшэ. Шэнэ жэлээр таанарые нюураараа амаршалжа, саашадаа амжалта туйлахые болон ажабайдалдаа зол жаргал эдлэхые хүсэхэ аргатай байһандаа баяртайб.

Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын арад зон мүнөөдэр һаруул һайхан, ехэ һайндэр тэмдэглэжэ байна. Танай ороной ажабайдалда болоһон түүхэтэ ушаралтай дашарамдуулан, таанартай хамта, мүн бидэшье баясажа байнабди. Нил мүрэнэй һабые хаажа, тэрэнэй уһые каналнуудаар урадхуулан ябуулха гээшэ Асуанай үндэр хаалтын барилгада шухала шата мүн. Энэ гайхамшагта илалтада зорюулһан баяр ёһололдо байлсаха хубида хүртэһэндөө бидэнэр омогорхонобди.

Хүсэн түгэлдэр Нил мүрэн ондоо һабаар урдадаг болоод байхадаа, хүнэй мэдэлдэ орожо, дэлхэй дээрэ эгээн томо водохранилищинуудай нэгэн болохо айхабтар ехэ һабые уһаар дүүргэжэ эхилхэнь. Тиигээд 1964—65 онуудта 280 мянган гектар газар хаһа саг соонь уһалха аргатай болгодохо юм. Тиигэбэл, хэдэн зуугаад мянган тариашадай газар уһан тухай хэр үгһаа хойшо хүсэжэ ябаһан һанал бодолынь бэелүүлэгдэжэ эхилхэ байна. Тэрэмнай хүнэй аша туһада уһа яагаад һайнаар хэрэглэхэ тухай энэ газар дэлхэй дээрэ хүнүүдэй ажаһуудаг болоһонһоо хойшо, бүри эртэ сагһаа бии боложо эхилһэн һанал бодол мүн.

Мүнөөдэр таанарай һайндэрлэжэ байһан илалта агууехэ ажалай илалта гээшэ. Юуб гэхэдэ, дэлхэй дээрэхи наймадахи эди-шэди гэжэ мүнөө нэрлэгдэдэг болоһон Африкадахи томохон энэ уһанай хаалтын барилгын дүүргэгдэхэ саг болзорой ерэхэдэ Нил мүрэнэй хэшэгтэ танай ороной арадай бүрин дүүрэнээр хүртэжэ шадаха байһанай нүхэсэл мүн ха юм.

Асуанай гидроузелай барилга Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын арадай ажахын хүгжэлтэдэ айхабтар ехэ аша туһа хүргэхэ юм. Тиихэдээ үрэжэлтэ газарай тарилгын ниитэ талмайе нилээд үргэдхэхэ, түхэреэн жэл соо газараа уһалха тогтууритай системэ хангаха, ган гасуур болохо, мүн уһанай үерлэхэ аюулһаа хүдөө ажахые аршалха арга олгохо юм.

Нил мүрэниие зубшаһан газар нютагта һуудаг хүн зон тарянанай газараар дутажа, үни холоһоо хойшо хохидодог бэлэй. Уһанай бии болоод байгаа һаань, эндэхи газар хахалагдажа ургаса үгэдэг болохонь лабтай. Мүнөө Асуанай үндэр хаалтын баригдаад байхада, уһан элбэг боложо, мэргэжэлтэдэй намда хөөрэһэнэй ёһоор, хахалагдадаг газарай хэмжээнь гурбанай нэгэ хуби тухай нэмэхэ ушартай. Энэмнай мүнөө Арабуудай Нэгэдэмэл Республикада элдүүрилэгдэдэг тарянанай газар дээрэ яһала ехэ нэмэри болохо гээшэ ааб даа.

Зүгөөр, танай хото городуудай болон хүдөө нютагуудай үйлсэ гудамжада угаа олоор харагдаһан үхибүүд болон эдиршүүлые, дороһоо үдэжэ ябаһан залуу үетэниие хараада абаха болоо һаа, нэгэ хэды шэнээн саг үнгэрһэн хойно энэшье газартнай дутамаг болоод байха юм хэбэртэй. Тиимэһээ, мүнөөнэй шэнээн уһатай байгаад, хахалагдадаг газараа ехэ болгохын тулада, уһаяа гамтайгаар гаргашалха гэһэн асуудал танайда табигдана гэжэ мэдэхэ байнаб.

Эрдэмтэдэй болон газар уһалуурин мэргэжэлтэдэй урда энэ асуудал табигдаһаар үнинэй. Мүнөө үедэ буураздаа татажа, газар уһалдаг байна, тиихэдэ уһан ехээр гаргашалагдана. Зүгөөр, уһа сэсэргэжэ, ургамалнуудые уһалдаг ондоо арга бии байна ха юм. Энэ арга хадаа түрүүшын үедэ яһала ехэ мүнгэ һомолхые эрихэ болоно. Теэд энэмнай горитой ехэ газар уһалжа, хүдөө ажахын продуктнуудые элбэгээр абаха арга олгохо байна бшуу. Тиигээд ерэхэлээрээ, түрүүшын үедэ хэгдэһэн гаргашануудые хожомоо бусааха ушартай. Манай Дунда Азиин республикануудай дүй дүршэл дээрэһээ энээниие мэдэхэ байнаб. Мүн таанарайшье урда тиимэ асуудалнууд табигдаха аабза гэжэ һананаб. Тиимэһээ, энээниие таанаршье шудалан үзэхэ ушартай болохот.

Минии һанахада үшөө нэгэ шухала удхатай, һонирхолтой асуудал дээрэ тогтохо хүсэлтэйб. Хүдөө ажахын ургамалнуудые гидропонно аргаар ургуулжа болохо юм гэжэ эрдэм ухаагаар болон дүй дүршэлөөр гэршэлэгдэнхэй. Тобшоор хэлэхэдэ, энэ арга ямар байха юм гэбэл, газарай хүрьһэ хахалангүй ургуулжа болохо байна. Тусгаар химическэ зүйлнүүдые буйлуулжа, хүнэй бэлдэһэн тэжээл ургамалда үгтэхэ юм. Элһэн губи газарай эрхэ байдалда иимэ аргаар хүдөө ажахын ургамалнуудые тарижа ургуулха гээшэ энээнһээ хойшо ехэ арга боломжо олгохо гэжэ тооломоор.

Манайда, Советскэ Союзда, гидропонно арга хэрэглэхын талаар дүй дүршэл үшөө бага байна. Юрэ иимэ дүй дүршэл бэшэшье хэдэн оронуудта бии юм. Хахалагдадаг газар элбэгтэй байһан манай тэндэхи эрхэ байдалдашье үгэрсэ, помидор, һонгино, редис мэтын овощ гидропонно аргаар ургуулнабди. Иимэ аргаар овощ ургуулжа абахада, экономическа талаараа ашагтай һайн байна. Байн байтараа эрдэм ухаан болон дүй дүршэлэй ашаар таряашье гидропонно аргаар ургуулха асуудал шиидхэгдэхэнь сохомтой. Зүгөөр, мүнөө дээрээ туршажа үзөөд байһан юумэнһээ гэхэ гү, али овощ ургуулха ажалһаа эхилхэдэ болохо байна. Огородой эдеэн гээшэ хүнэй хоолдо ехэхэн һуури эзэлнэ. Гидропонно аргаар овощ ургуулжа абаха дүй дүршэл тухай таанарта хэлэжэ үгэхэдэ болоно. Жэшээлхэдэ, Асуанда гидропонно аргаар овощ ургуулха шухала хэрэгтэй участогуудые бии болгохын тулада, эндэхи элбэг ехэ барилгын техникэ хэрэглэжэ болохо юм. Аяар 400 километрэй зайтай холо газарта Асуанда хэрэгтэй овощ ургуулна. Гэхэ зуура, гидропонно аргаар тэрэниие эндэ ургуулжа болохо байгаа бшуу. Асуанай гидроэлектростанци хадаа танай орондо үнэгүй электрын элшэ хүсэ ехээр үгэхэ байна. Танайхинай экономистнуудай тооложо гаргаһанай ёһоор, ОАР-ай бүхы электростанцинуудай мүнөө үйлэдбэрилдэгтэ орходоо жэлдээ хоёр дахин ехэ электрын элшэ хүсэ үйлэдбэрилхэ болоно.

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта)

Арабуудай Нэгэдэмэл Республика Нил мүрэниие хаалгада ехэ бэлэдхэл хээ. Эндэ болоһон ёһо... айлшан боложо КПСС-эй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Тү... ...гшэ Н. С. Хрущев байлсаа. ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хрущев, Гамаль Абдель Насерые амаршалһан үгэ... ...ые бэшээтэй пирамида харуулагдана. ТАСС-ай фото.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ

УКАЗ

...буудай Нэгэдэмэл Республикын ...зидент Гамаль Абдель Насерта Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгохо тухай

...уудай Нэгэдэмэл Республикын президент ... Абдель Насерай оронойнгоо сүлөөгэй, бэеэ ... байдал бэхижүүлхын түлөө, колониализмын ...тада эсэргүүсэн тэмсэжэ элитэ ехэ ажал бү... ...лүүлһыень, 1956 ондо империалистнуудай ... түримхэй добтолго сохин зайсуулха хэрэгтэ ...бьятай байһыень, уласхоорондын түгшүү... шанга байдал һуларуулгада, амгалан байдал ...уулгэдэ туһалха талаар ехэ габьятай бай... ...эмдэглэн, Советскэ Союзай, Арабуудай Нэ... Республикын арадуудай хоорондын хани ... ба харилсаа холбоое бэхижүүлхэ хэрэгтэ ...гэ дүүргэһыень, тиигээд Асуанай асари үн... ...лта бариха хэрэгтэ тэрэнэйнь угаа эли то... ...өлэн харагдаһые хараада абалсан, Арабуу... ...эдэмэл Республикын президент **Гамаль Аб... ...серта Советскэ Союзай Геройн** нэрэ зэргэ ..., **Ленинэй орден** ба **«Алтан Одон»** медаль ба...

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

...ва, Кремль,
...4 оной майн 13.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ

УКАЗ

Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын нэгэдэхи вице-президент Абдель Хаким Амертэ Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгохо тухай

Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын нэгэдэхи вице-президент Абдель Хаким Амерэй оронойнгоо сүлөөгэй, бэеэ даанхай байдал бэхижүүлхын түлөө, колониализмын дарлалтада эсэргүүсэн тэмсэжэ элитэ ехэ ажал бүтээн бэелүүлһыень, 1956 ондо империалистнуудай эзэрхэг түримхэй добтолго сохин зайсуулха хэрэгтэ габьятай байһыень тэмдэглэн, Советскэ Союзай ба Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын арадуудай хоорондын хани барисаан ба харилсаа холбоое бэхижүүлхэ талаар элитэ ехэ үүргэ дүүргэһыень, тиигээд Нил мүрэн дээрэхи Асуанай асари үндэр хаалта бариха хэрэгтэ тэрэнэйнь угаа эли тодоор бэелэн харагдаһые хараада абалсан, Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын нэгэдэхи вице-президент **Абдель Хаким Амертэ Советскэ Союзай Геройн** нэрэ зэргэ олгожо, **Ленинэй** орден ба **«Алтан одон»** медаль барюулха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Л. БРЕЖНЕВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль,
1964 оной майн 13.

Франциин компартиин съезд

...РИЖ, майн 14. ТАСС-ай ...эспондентнэр В. Сысоева, Ю. ...тин нигэжэ дамжуулна:

...анциин Коммунис партиин ... съезд мүнөөдэр нээгдэбэ.

...ездын зүблэхэ зүйл: «Бодо... ...мократи тогтоолго хангаха, ... хүнэй засаглаха ябадал бо... ...» (элидхэлиинэ Вальдек Ро... ...партиин шэнэ устав тухай ...лшэ Жорж Марше); партиин хүтэлбэрилхы органуудые һунгалга.

Съездын хүдэлмэридэ 787 делегат хабаадана. 40 аха дүү коммунис болон хүдэлмэришэнэй партинуудай делегацинууд, тэрэ тоодо КПСС-эй ЦК-гай Президиумэй гэшүүн, секретарь М. А. Суслов түрүүтэй КПСС-эй делегаци съездэ байлсана.

А. Бен Белла ОАР ерэбэ

КАИР, майн 14. (ТАСС). Алжирай Арадай Демократическа Республикын президент Ахмед Бен Белла, тэрэниие үдэшэһэн хүнүүд Асуанай үндэр хаалтын түрүүшын ээлжээнэй барилгын дүүрэһэнтэй, Нил мүрэниие хаахаяа байһантай дашарамдуулан үнгэргэгдэхэ баяр ёһололдо хабаадахаяа мүнөөдэр Арабуудай Нэгэдэмэл Республика ерэбэ.

МЕХАНИЗАТОРНУУДАЙ МҮРЫСӨӨ УЛАМ ЭРШЭДХЭЕ!

УЛААН ТУГХАНИИНЬ УРЯАЛНАЛ

Үглөөгүүр эртэ, халаанай һэлгэжэ байһан үе һэн.

— Шииг нойтоор нэбтэрмэ хүрьһэндэ тарилга хэхэдэ урматайл байна. Мүнөө жэлдэ талха тараан ургаагүй һаа, одоо хэзээ ургаха юм? Энэ тала дайдамнай тараан далайгаар долгилхонь лэ бэшэ гээшэ гү?— гэжэ байгаад, набтаршаг бэетэй, дүшэ наһаа гүйсэһэн янзатай хүн ехэл шамдан байжа, трактор, сеялкэнүүдээ үзэнэ. Тэрэ һамбаандаа тоһодомоор болоһон газартань тоһошье шахаад абана.

Энэмнай манай совхозой 1-дэхи отделениин урдаа хараха, механизаторнуудай нэгэн, урданай тракторист Бато-Доржо Садуев гээшэл даа. Трактортаа мэргэжэһэн, саб гэмэ, нарин нягта хүн гэжэ нютаг соогоо суурхадаг хүн юм. Саг соонь заһабаринь хэдэг, хии талада машинаяа миин байлгажа үзөөгүй нүхэр.

Мүнөө жэлэй хабарай тарилгын эхилхэһээ хойшо трактортаа сеялкэнүүдые шагтагалжа, алтан шаргал шэниисын үрэһэ газарай хүрьһэндэ һуулгана. Тиихэдээ заашье һаатангүй, абаһан уялгаяа һайнаар дүүргэхын хойноһоо эрид шууд тэмсэжэ ябадаг юм. Нүхэр Садуевай сеялкэшэдэй агрегат халаан соогоо 30 гектарта тарилга хэхэ даабаритай юм. Харин тэрэнээ 50—60 гектарта хүргэнэ. Иигэжэ нормоёо хоёр дахин эбхэжэ, габшагай шангаар, һуун байнгүй хүдэлнэ бшуу.

Эрхим үрэ дүн туйлаһанайнь түлөө нүхэр Садуевай агрегадта социалис мүрысөөнэй дүн һая гаргахадаа, совхозой дирекци, партком бишыхан улаан тугханиие мүнгэн шантайгаар барюулһан байна.

Мүнөө Анаагай совхозой эрхим механизаторнуудай нэгэн Бато-доржо Садуевай булад агтын «толгой» дээрэ хадагдаһан улаан туг һэбшээ һалхинда далбалзан, «үшөөл һайнаар хүдэлэгты» гэжэ уряалһан шэнгеэр харагдана.

Б. ДОРЖИЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Хориин үйлэдбэриин управлени.

ЭРТЭ ТАРИҺАН УРГАСАТАЙ

ХАЯГТА. (Телефоноор абтаба). Хүдэриин совхозой механизаторнууд ороо һо тарянанай баян ургаса **абаха** зорилготой.

Совхозой 3-дахи болон 4-дэхи отделенинүүдэй механизаторнууд эртын тарилга дүүргээ. Эдэ отделенинүүд 1800 гектарта шэниисэ тариха аад, майн 12—13-най үдэрнүүдтэ түсэбөө бэелүүлээ. 1-дэхи отделениинхид 1000 гектарта шэниисэ тарижа, эртын тарилгые баһал дүүргэбэ. Энэ отделенидэ илангаяа Петр Москвитинай агрегат шалгарна.

Н. СОБОЛЕВА,
Хүдэриин совхозой хүдэлмэрилэгшэ.

ДЭРЭЭНЭЙ ТАРЯАШАДАЙ ДЭЛИСЭ

Хүнтэйн захагүй үргэн тала! Баргажан нютагай элдин энэ талада аша ехэтэ түрүүшын хабар үзэгдэжэ, агта хүлэгүүдэй жолоошодые баярлуулба ха юм. Тиигэнгүй яахаб! Мүнөө жэлдэ шииг нойто элбэгтэй, элдин тэниглэн хабар боложо байнал. Энэ хабарые Дэрээнэй совхозойхид бэлэдхэл һайнтайгаар угтаба гээшэл даа.

Бидэнэр «Долоон нарһан» гэжэ алдаршаһан нютагта ерээд, нүхэр Бураловай хүтэлбэрилдэг нэгэдэхи бригадын хүдэлмэритэй танилсажа байнабди. Хабарай хүдэлмэриие яажа угтаһан тухайгаа нүхэр Буралов һонирхолтойгоор хөөрэнэ.

— Хабарай тарилгын эхиндэ механизаторнуудай суглаан боложо, хүдэлмэри тухайгаа зүбшөө һэмди. Тарилгын агрегадуудай яажа ажаллаха байһан, агротехническэ хэмжээ ябуулгануудай ямараар бэелүүлэгдэхэ байһан тухай хэлсэгдээ. Хүн бүхэн урдаа тодорхой зорилгонуудые табиихай. Тэрэнээ түрүүшын үдэрһөө эхилэн бэелүүлхын тулада шударгы шангаар тэмсэжэ байна,— гэжэ бригадир хэлэнэ.

Эндэ ажалай дүршэлтэй механизаторнууд хүдэлдэг. Тэдэнэр бүгэдын дунда жэшээ харуулан ажаллажа, трактор, машинануудаа бүтээсэтэйгээр ашаглана. Тарилгаяа богонихон болзорто үнгэргэжэ, үдэр бүри хоёр нормо дүүргэхын тулада бүхы хүсэеэ элсүүлнэ. Сеялкэшэд үглөөнэй 6 часта ажалдаа гараад, үдэшын харанхы болотор хүдэлдэг гуримтай. Һүниин хоёрдохи халаанда трактористнууд ажаллажа, тарилгын газар бэлэдхэнэ.

Тусхайлан хэлэхэдэ, совхоздоо сууда гараһан, элэбхитэй механизатор Василий Будаев тарилгын эхин багта халаанайнгаа даалгабариие 90—100 процент бэелүүлдэг байһанаа ажалаа бүри бүтээсэтэй болгожо, 200 процентдэ хүргэнэ. Тэрэнэй ахань Бэлигтэ Будаев арба гаран жэлдэ трактористаар ажаллажа байдаг. Энэ нүхэр баһал түрүүшүүлые дахажа, үдэрэйнгөө даабариие хоёр дахин дүүргэдэг болоо. Эндэ ажалладаг сеялкэшэд, Хурамхаанай дунда һургуулиин 9—10 классай һурагшад Николай Бамбариев, Сэсэгма Галданова, Сергей Шагдарон, совхозой хүдэлмэришэн Цыремпилов гэгшэд магтаалтай. Тиихэдэ Жамсо Борбонов түрүүшынгээ жэлдэ трактористаар хүдэлжэ байбашье, ажалдаа һайса мэргэжээ.

Тус бригадада шэнэ, түрүү аргануud үргэнөөр хэрэглэгдэнэ. Үнгэрһэн хабар үрэһэнэй тарея зөөхэ автомашинануудта комбайнай бункернууд табигдаа һэн. Тэрэнь багтаамжа багатай байжа, бригадынхид ондоо арга хэрэглэнэ. Юрын автомашинануудаар тарея зөөхэдөө хажуудань түмэр хобоо хээд, сеялкэнүүдэй хайрсагуудта тэрээгээрнь гоожуулжа эюулнэ. Энэнь ажалай бүтээсые хоёр дахин ехэдхэхэ арга олгоо. Хэрбээ түрүүшын үдэрнүүдтэ халаан соо 150 га тарилга хэгдэдэг байгаа һаа, мүнөө 320 гектарта хүргэгдэнэ.

Механизаторнуудай дунда ойлтууламжын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Үглөөнэй 6 часай урда тээ гэхэ гү, али ажалшадай хүдэлмэридөө гарахынь тэндэ 5 минутын туршада хөөрэлдөөн үнгэргэгдэнэ. Ажалай үдэр бүриин дүн согсологдожо, зорилгонууд табигдадаг, дутуу дундануудаа яажа усадхаха тухайгаа хэлсэдэг болонхой. Мүн тиихэдэ ханын газетэ, «сахилгаан» хуудаһан үдэр бүхэндэ шахуу гаргагдана. Механизаторнууд ажалһаа бусажа ерэхэдээ, хэнэйнгээ һайнаар ажаллаһаниие хаража байдаг. Энээнтэй хамта, муугаар хүдэлһэн, залхуу залихай ябадал гаргагшад шүүмжэлэгдэнэ. Зоной дунда эмхидхэлэй иимэ хүдэлмэри ябуулхада социалис мүрысөөнэй дэлисэ улам үргэдэнэ.

Иигэжэ КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэринүүдээр зоригжоһон дэрээнэйхид ажалаа бүтээсэтэйгээр ябуулжа, хабарай тарилгые богони болзорто үнгэргэхые оролдожо байна.

Д. ЧИМИТОВ,
манай тусхай корр.

ХҮДӨӨ АЖАХЫЕ АШАГ ЕХЭТЭЙ БОЛГОХО

1964 оной май 12-то КПСС-эй обком республикын хүдөө ажахын хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөө үнгэргэһэн байна. Тэндэ совхозуудай директорнууд, колхозуудай түрүүлэгшэнэр, тэндэхи партийна организацинуудай секретарьнар, үйлэдбэриин управленинүүдэй начальнигууд, главна мэргэжэлтэд, хүдөөгэй үйлэдбэриин парткомуудай секретарьнар, республикын хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд хабаадаа.

Зүблөөн дээрэ «Хүдөө ажахые ашаг ехэтэй болгохо гэһэн талаар партиин хараа шэглэлые бэелүүлгэтэй холбоотой зарим асуудалнууд тухай» нүхэр Н. С. Хрущёвой бэшэг тушаа, мүн республикын колхоз, совхозуудай хүдөө ажахын продукт абаха, тэрэниие гүрэндэ худалдаха түсэб, уялгануудаа хэр дүүргэжэ байһан тухай хэлсэгдээ. Эдэ асуудалнуудаар үйлэдбэриин управленинүүдэй начальнигууд элидхэһэн, һүүлээрнь хэдэн хүн үгэ хэлэһэн байна. Энэ зүблөөн тухай доро бэшэгдэбэ.

ТУСХАЙ ШЭГЛЭЛТЭЙ ФЕРМЭ, БРИГАДАНУУД

Баргажанай үйлэдбэриин управлениин начальник С. О. ЕЛАНОВАЙ элидхэлһээ

«Хүдөө ажахые ашаг үрэ ехэтэйгээр хүгжөөхэ талаар партиин табиһан хараа түсэбүүдые бэелүүлгэтэй холбоотой зарим асуудалнууд тухай» гэһэн Н. С. Хрущевой бэшэг хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ айхабтар ехэ удха шанартай документ мүн.

Манай үйлэдбэриин управленидэ тусхай шэглэлтэй, томодхогдоһон бригадануудые эмхидхэхэ хүдэлмэри хоёрдохи жэлээ ябуулагдана. Энээниие бодото хэрэг дээрэнь бэелүүлхэдэ угаа орёо, бэрхэтэй гэжэ бидэнэр өөһэдынгөө дүй дүршэл дээрэһээ хараабди.

Мүнөө үедэ колхозуудта һү, үхэрэй мяха, нооһо, хонинoй мяха, гахайн мяха абаха, тугал бяруу түргөөр түлжүүлхэ тусхай шэглэлтэй томо бригаданууд эмхидхэгдэнхэй. Эдэ бригадануудта адууһа мал, бэлшээри, сабшалан, фермэ шадархи таряалан даалгагданхай. Тракторно-таряан ажалай бригаданууд амяарлагдажа, тэндэ кукуруза, сахарай свёкло, хартаабха, овощ ургуулха тусхай звенонууд байгуулагдаа.

Тугал, бяруу түлжүүлгээр эмхидхэгдэһэн тусхай бригаданудай ажал жэшээлэн харуулбал һонирхолтой. Хурамхаанай совхозой Доодо Һахали гэжэ газарта тугалнуудые үбэл зунгүй байлгаха һайн байра түхеэрэгдээ. Тэндэнь тэжээлэй кухни бии, гидролизно аргаар бүдүүн тэжээл буйлуулха, хэмэл һү бэлдэхэ түхеэрэлгэнүүд тодхогдонхой. Фермэ шадархи таряалан дээрэ горох обёос хоёрой холисо таригдажа, тугалнуудта ногооноор сабшагдажа үгтэхэ юм. Үбэлэй эхеэр, үбэлдөө гараһан тугалнууд зундаа хэмэл һү ууха, гидролизно тэжээлээр, горох обёос хоёрой ногоогоор эдеэлүүлэгдэхэ. Намартаа эдэ тугалнууд нгахалганда табигдажа, 1965 оной эхеэр гүрэндэ тушаагдахаар бэлдэгдэхэ ушартай. Иимэ фермэнүүд бусадшье ажахынуудта эмхидхэгдэнэ.

Баргажанай совхоздо 2—3 зүйлэй продукци үйлэдбэрилхэ, өөһэдыгөө тэжээлээр хангаха аргатай комплексно 7 фермэ үлөөхэ гэжэ шиидээбди. Совхозой дирекцидэ, колхозой правленидэ сэхэ мэдэлтэй 9—12 тусхай бригаданууд ажахы бүхэндэ байгуулагданхай.

Тусхай шэглэлтэй эдэ бригадануудые бригадир тоо бүридхэгшэ хоёр ударидана. Иимэ хубилалта хэһэнэй эсэстэ 52 тушаалтан хороогдожо, жэлдээ 47,2 мянган түхэриг салин алмагдаха болоно. Ажахын мэргэжэлтэд үйлэдбэриин тусхай һалбаринуудые ударидана.

Шубуу, гахай олоор үсхэбэрилхэ асуудал үшөөл шиидхэгдээгүй байһаар. Манай һанахада, 35—40 мянган толгой шубуутай тусхай фабрика байгуулбал зохисотой байна.

Мяха ехээр абаха хэрэг гахай үсхэбэрилэнгүй шиидхэхын аргагүй. Гансахан Баргажанай совхоздо жэлдээ 19.000 хүрэтэр гахай тэжээгдэнэ. Бусад ажахынуудта энэнь миил 300—600 толгой болоно. Энээн дээрэһээ центнер мяханай өөрын үнэ аяар 142 түхэригтэ хүрэнэ бшуу.

Юрэдөө үйлэдбэриин управлени бүхэндэ гахай үсхэбэрилгые нэгэ ажахыда эмхидхэбэл дээрэ гээшэ ха. Жэшээнь, Баргажанай совхоздо 700 гол эхэ гахай барижа, жэлдээ 740 тонно мяха абаха арга бии. Энэ ажахыда хоёр жэлэй туршада шэнэ байра бүтээжэ ядажа байнабди. Энэ байра түргөөр бэлэн болгожо, управлениингээ гахайнуудые бүхыдэнь иимэ томо фермэнүүдтэ байлгабал, гурба дахин ехэ гахайн мяха абаха, тэдэниие харууһалдаг хүнүүдэй тоо 85-һаа 4—5 хүн хүрэтэр хорооxо арга олгогдохо һэн.

Ажахы дотороо иимэ томо фермэнүүдые бии болгожо, ашаг шэмыень саг үргэлжэ ехэдхэжэ байхын тула малаа һайн тэжээлээр хангаха шухала. Ондоо тээһээ зөөжэ асардаг холимол тэжээл (комбикорм) ажахынуудта центнерынь аяар 9 түхэриг 60 мүнгэтэ болоно. Гансахан тэрэниие зөөлгэдэ тоннын 20 түхэриг гаргашалагдана. Хэрбээ иимэ тэжээл управлени дотороо хэдэг болоо һаа, тэрэниие зөөлгэдэ тоннын 5 түхэриг гаргашалагдажа, центнер холимол тэжээл, 6 түхэриг сэнтэй болохо һэн. Тиимэһээ жэлдээ 100 мянган центнер иимэ тэжээл хэхэ завод Хилганын ороoһо бэлэдхэлэй пункт дээрэ түхеэрхые КПСС-эй обкомдо, Министрнүүдэй Соведтэ дурадхал оруулнабди.

Тусхай шэглэлтэй томо фермэнүүдые байгуулхын тула нилээд ехэ байрануудые бүтээхэ хэрэгтэй. Мүнөө үедэ ажахы бүхэндэ 400—600 үнеэдые нэгэ газарта байлгаха байра түхеэрэгдэжэ захалаа. Тэндэнь тэжээл буйлуулха цех, автоуһалуури, үнеэ һааха, байра сэбэрлэхэ хүдэлмэри онһожоруулагдаха юм. Энэ барилгые «Целинстрой» трестын СМУ эхилэнхэй. Теэд тэдэнэр тон аали нобшоор ажаллана. Мүн барилгын проект зохёодог эмхи зургаанууд муугаар хүдэлнэ. Эдэнэрэй хүдэлмэри һайжаруулха тушаа яаралтай хэмжээ абахаар болоо. Тиихэ зуураа барилгын проект, сметэ баталха эрхэ үйлэдбэриин управленинүүдтэ олгобол дээрэ һэн.

Колхоз, совхозуудые хүтэлбэрилэгшэдөөр, мэргэжэлтэдээр бэхижүүлхэ тушаа Н. С. Хрущевой бэшэг дотор онсо анхарал табигданхай. Энэ талаар манай управлени ехэ юумэ хээ. Тусхай шэглэлтэй томо бригадануудые хүтэлбэрилхөөр 36 мэргэжэлтэд эльгээгдээ. Эмхидхэхы шадабаритай аад, тусхай эрдэмгүй хүнүүдые һургуулида ябуулнабди. Мүнөө тиимэ 11 хүн һуралсана.

Хүнүүдые һургаха зорилгоор хоёр удаа научно-үйлэдбэриин конференци үнгэргөөбди, нэгэниинь — хонин үсхэбэрилгээр, нүгөөдэнь — газар таряалан һайнаар эрхилдэг болохо талаар. Ажалай түлөөһэ гуримшуулха талаар хоёр экономическа семинар болоо һэн. Тиихэдэ эмэ гунжадые харууһалгаар, үнеэдые зүбөөр эдеэлүүлэн һаалгаар, гидролизно аргаар тэжээл буйлуулгаар, хэмэл һү бэлдэлгээр тусхай семинарнууд фермэ дээгүүр болоо. Горох, кукуруза, сахарай свёкло ургуулгаар семинар үнгэргэгдэһэн. Агрозоохимическэ һуралсалда 900-гаад хүн хабаадаа. Теэд энэ һуралсалнай үшөөл хангалтагүйгөөр ябуулагдана. Илангаяа түрүү дүй дүршэлэй һургуулинууд муугаар хүдэлнэ.

Нүхэр Еланов банкын хүдэлмэриие нарижуулан һайжаруулха тушаа тогтоод, республикын хүтэлбэрилхы зарим зургаануудай ажал ябуулга шүүмжэлээ. Республикын хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд, мэргэжэлтэд манда олоороо ерэдэг, теэд тэдэнэр богонихон болзорто олон ажахынуудаар, бригада, фермэ дээгүүр ябахые оролдодог. Тиихын орондо нэгэ хүтэлбэрилэгшэ хэдэн мэргэжэлтэдтэй, жэшээнь, гээгдэнги колхоздо ерээд, ажабайдалыень һайса шэнжэлээд, саашадаа ажахыгаа хүгжөөхэ замыень тодорхойлжо үгэбэл, хэды ехэ туһатай байгааб.

КАДРНУУД—ШИИДХЭХЫ ХҮСЭ

Хяагтын үйлэдбэриин управлениин начальник П. Н. ИВАНОВОЙ элидх

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ, хүдөө ажахын продукт элбэг ехээр абадаг болохо тушаа КПСС-эй ЦК-гай бэелүүлжэ байһан хэмжээ ябуулганууд бидэнэртэ ехэ туһа хүргэхынгөө хажуугаар манай харюусалгые дээшэлүүлнэ. Мүнөө үедэ ажахы бүхэнэй үйлэдбэриие яажа хүгжөөхэб гэжэ ухаансараар тодорхойлхо хэрэгтэй. Тиихэдээ олон асуудалнуудые урдынхиһаа ондоогоор, шэнэ янзаар шиидхэхэ болоогдоно.

Хаана ямар ургамалнуудые тарихада, ямар ажахыда али түрэлэй мал үсхэбэрилхэдэ ашаг үрэ ехэтэй байхаб, ямар аргаар мал харууһалхаб гэһэн олон асуудалнуудта мүнөө зүб харюу үгэхэ шухала. Жэшээнь, «Дружба» колхоз абажа үзэе. Энэ колхоз хүсэд хүрэхэ силос, үбһэ, таряа талханай зүйл бэлэдхэдэг аад, һү ехээр һаажа шаданагүй. Эндэ нилээд ехэ үбһэ, силос миил малай хүл доро гэшхэгдэжэ һалана. Үнеэдэйнь байра соо хобто кормушканууд байхагүй.

Ажахынуудые тусхай шэглэлтэй болгохо, томо фермэ, бригадануудые эмхидхэлгээр зарим тэды хүдэлмэри хэгдээ. Хүдэридэ мяха, һү үгэдэг мал, гахай үсхэбэрилэгдэхэ болоно. Мал ажалай эдэ һалбаринуудые хүгжөөхэ зохид арга боломжонууд бии. Хүдэриин совхоздо мүнөө дээрээ шубуud үсхэбэрилэгдэхэ юм.

Хяагтын, Погранична, Сэлэнгын совхозуудта, «Эрдэм», Карл Марксын, Ленинэй, Тельманай нэрэмжэтэ колхозуудта нэн түрүүн хонид үсхэбэрилэгдэхэ, мүн эбэртэ бодо мал, гахай, шубуud баригдаха.

ХХ партсъездын нэрэмжэтэ колхоз гүрэндэ таряа ехээр тушааха шэглэлтэй байха. Химнын совхоз шасаргана бэлэдхэлгээр мэргэжэхэ.

Управлениин бүхы ажахынууд гүрэндөө ороoһо таряа тушаалгада хабаадаха байна.

Мүнөө дээрээ ажахынуудта тусхай шэглэлтэй бригаданууд байгуулагдана. Тиигэбэшье тэдэнэр мүнөө үеын эрилтэдэ хүрэхөөр хүдэлжэ шаданагүй. Колхоз, совхозуудаймнай үйлэдбэриин дүнгүүд хангалтагүй байһаар. Управлениин мэргэжэлтэд үшөөл өөһэдынгөө ёһото һуури эзэлээгүй. Манай инспектор-эмхидхэгшэд ехэхэн үүргэ дүүргэхэ байгаад, биража ажалланагүй. Мэргэжэл ехэтэй инспекторнүүдые олохо гэжэ удаан саг соо оролдообди. Теэд тэрэнһээмнай биратай үрэ гараагүй. Мүнөө Н. С. Хрущевой бэшэг шудалха зуураа, инспектор эмхидхэгшэдые 3—4 ажахыда табихаяа болижо, ажахын нэгэ тусхай һалбари даалгадаг болообди. 7 инспектор-эмхидхэгшэдэй: нэгэниинь — сабшалан һайжаруулха асуудалаар Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо ажаллаха. Хоёрдохинь — һү шэмэтэ мал үсхэбэрилгээр мэргэжэжэ, Тельманай нэрэмжэтэ колхоздо байха юм. Гурбадахинь — хони үсхэбэрилгээр Хяагтын совхоздо, дүрбэдэхинь — тугал, бяруу түргөөр түлжүүлхэ асуудалаар Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо хүдэлхэ. Табадахинь — ороoһо таряа ургуулгаар ХХ партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо, зургаадахинь — саахарай свёкло ургуулха талаар «Родина» колхоздо ажаллаха. Долоодохинь — газарай хүрьһэ һалхинһаа хамгаалха асуудалаар Погранична совхоздо хүдэлхөөр хараалагдана. Инспектор-эмхидхэгшэд мүнөө дээрээ даалгагдаһан ажахынуудтаа байжа, тэрэ һалбариие гүнзэгыгөөр шудалха, дүй дүршэл согсолхо уялгатай. Инспектор-эмхид-

хэгшэдээр гол түлэб нө
жэлдэ институт дүүргэ
мэргэжэлтэд табигданхай.
тор-эмхидхэгшэдэй ажал
гуримаар эмхидхэхэдэ то
аша үрэтэйшье байха гэж
на. Зүгөөр эдэнэрые
мэргэжэл шадабариинь
хэ һуралсал эмхидхэхэ шу
лонхой.
Колхоз, совхозуудай дунд
хүтэлбэрилэгшэдые, мал аж
таряан ажалай мастернууд
ган бэлэдхэхэ асуудалда
саг ерээ. Манай ажахынууд
лажа байгаа 137 бригад
отделенинүүдые эрхилэгшэд
мые даагшадай дунда тусхай
жэлтэй 35 хүн, дунда ба ху
да бэшэ эрдэмтэй 62 хүн,
һургуули дүүргэһэн 72 хү
лана. Эдэнэрэй хүдэлмэри
дөө ажахымнай хүгжэлтэ
дулдыдаха байһаниинь
Тиимэһээ тэдэнэрые һурга
гэжэлыень дээшэлүүлхэ шу
Манай олохон ажахынууд
лаха хүнүүдэй дутамаг
үйлэдбэриин хүгжэлтэ һаат
хэлэхэ хэрэгтэй.
Томо, тусхай шэглэлтэй б
нуудые эмхидхэхын тула ба
ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ байна
дээрээ энэ шухала хэрэгтэ
далнууд угаа олон байһаар
ямар барилга хэхэ зүбшөөл
хүргэгдэдэг байһаар. Барилг
ект зохёохо хэрэг илангаяа
Проект зохёогшодой ажалай
һэн проектын бүхы сэнһаа
дадаг байна. Энэ ушарта эдэ
даал һаа, проектын сэн ехэ
гэжэ оролдоно. Жэжэ бари
дай: 2—4 квартиратай гэр
хониной байрын, бани гэх
барилгануудай проектын де
нүүдые олон хэһэгээр хэблэ
хынуудта үгэхэдэ болохо
Тиигэжэ проект табидаг эмх
гаанууд эдэ жэжэ ажалһаа
лэгдэжэ, томо барилгануудай
ект табиха аргатай болохо
Колхоз, совхозуудта барилг
тэрэниие эмхидхэхэ хэрэг
гээгдэлдэ оронхой.
Унжагай хүйтэн хабарай
шье һаань, манай управлени
хынууд энэ жэлдэ баян ург
хын түлөө шангаар тэмсэжэ
Газар хахалалга, эртын таря
да жэлэйхиһээ нилээд хү
ябуулагдана. Энэ хабартаа
ехээр орожо, энэ зорилгоёо
хэдэмнай туһалха байһаниин
тэ.
Мүнөө үедэ малаа зунай б
гаргажа, хабарай оройн хур
тажа байнхай. Байгша онд
дондонойхиһоо 10—12 мянга
гад олоор түлжүүлэгдэхэ юм.

УЯЛГАЯА ҮЛҮҮЛЭН ДҮҮРГЭХЭБДИ

Зэдын хүдөөгэй үйлэдбэриин парткомой секретарь А. А. БАДИЕВАЙ элидхэлһээ

Манай управлениин ажахынууд мүнөө үедэ гүрэндэ мал ажалай продуктнуудые худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэб бэелүүлхын түлөө бүхы хүсөөрөө оролдожо байна. Ажахынуудынай хахад жэлэй түсэбһөө гадуур 650 центнер мяха худалдаха зорилготой. Жэлэй түрүүшын хахадта тушаагдаха 8500 хони, 300 гахай шахан таргалуулгада табигдажа байна.

Гүрэндэ һү худалдаха түсэб мүн лэ нилээд үлүүлэн дүүргэгдэхээр хараалагдана. Управлениин ажахынууд байгша оной июль һара гаратар 1 миллион үндэгэ худалдажа, бүхэли жэлэйнгээ түсэб дүүргэхэ.

Саашадаа адуу малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхын тула малай үүлтэр һайжаруулха шухала. Республикын хүтэлбэрилхы зургаанууд Борьёогой совхозой 2-дохи отделениие үүлтэртэ хони үсхэбэрилхэ ажахы болгохоор хараална. Энээниие зүбшөөхэгүй байнабди. Юуб гэхэдэ үүлтэргэ хонидоор республикынгаа эрилтэнүүдые хангаха гэбэл, бүхэли совхозгү, али хэдэн ажахынуудые энэ хэрэгтэ зорюулха хэрэгтэй гэжэ һанагдана. Жэшээнь, манай управлениин Борьёогой, «Октябрьский» совхозуудые, Доржо Банзаровай нэрэмжэтэ колхозые энэ хэрэгтэ зорюулбал таараха һэн. Теэд үүлтэртэ мал үсхэбэрилхэ эдэ ажахынуудынай малай байраар угаа дутамаг. Жэшээнь, Борьёогой совхозой эхэ хонидой 23 отара типовой һайн байрагүй. Зүгөөр түсэблэхы эмхи зургаанууд энэ жэлдэ хониной 4 байра бүтээхээр хараалаанхай. Тиин энэ совхоздо хонин ажалда хүдэлхэ хүнүүд үсөөдэнэ. Энэ ажахыда адагынь 230 хүдэлмэришэд дуталдана. Совхоздо ажаллаха дуратай хүнүүдые абаха гэхэдээ гэр байрагүйдэнэ.

Шубуу үсхэбэрилгээр Ториин совхоз мэргэжэхэ ушартай. Энэ совхоздо жэлдээ 2 миллион үндэгэ үгэхэ 20 мянган тахяатай фермэ эмхидхэгдэхээр хараалагдана. Энэ фермын байра бариха мүнгэн үгтэбэшье, тэрэнэй проект бэлдэгдээгүй дээрэһээ барилга эхилнэгүй.

Эбэртэ бодо малай үүлтэр һайжаруулгые гуримшуулхаар болоо. Тиимэһээ тусхай комисси байгуулжа, ажахынуудай эбэртэ бодо малай үүлтэр тодорхойлжо, саашадаа хүгжэхэ замыень хараалха саг ерэнхэй. Энэ талаар хүдөө ажахын институт болон Хүдөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерство туһалха бэзэ гэжэ найданабди.

«Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй өөһэдын отделени Зэдэдэ эмхидхэжэ, ажахынуудые, илангаяа «Октябрьский» совхозые электрын хүсөөр хангаха хэрэгтэ туһалха гуйлтатайгаар нүхэр Бадиев хандаба.

Н. С. ХРУЩЕВОЙ ХЭЛЭҺЭН ҮГЫН ТҮГЭСХЭЛ

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта)

Хүндэтэ хани нүхэд!

Асуанай удха шанар гээшэ гансал экономическа талаар харагдаад дүүрэхэ бэшэ юм. Империализмын болон колониализмын хүсэнүүдые дараһан илалта, угаа ехэ морально-политическэ илалта мүнөөдэр һайндэрлэжэ байнабди. Дүрбэн жэлэй саада тээ Асуанда газар тэһэлһэн сууряан зэдэлжэ барилгын хүдэлмэриин эхилһэн тухай соносхоходо, Асуанай үндэр хаалта байгуулха гээшэ миил хии талаар юумэ гээшэ, танай республикын арад зондо тиимэ зорилго хүшэ хүрэгдэхэгүй юм гэжэ баталан хэлэхэ хүнүүд бии байһан юм. Мүнөө тойроод харагты даа, Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын арад зоной али тухай баатаршалга гаргаһаниие нюдөөрөө харахат гэжэ тиимэ хүнүүдтэ хэлэхээр байна.

Асуанай үндэр хаалтын удха шанар тухай манай хүндэтэ хани, нүхэр Гамаль Абдель Насер һайнаар хэлээ: «Энэ хаалта хадаа колониальна дарлалтын хамаг бүхы түхэл маягһаа сүлөөрхэ гэһэн эрмэлзэлгын һүр һүлдэ болоно. Колониализмда эсэргүүсэн, хайра гамгүйгөөр тэмсэжэ, тэрэниие эсэслэн дууһан усадхаад байһан сагтал бүхы арадуудай болон үндэһэ яһатанай патриотическа хүсэлэл амжалта туйлажа шадаха юм... Мүн тэрэшэлэн үндэр хаалтын барилга ямар жэшээ харуулнаб гэхэдэ, бага яһатанай арадууд гээшэ асари ехэ хэрэг бүтээжэ, зоримгой зүрхэтэйгөөр өөһэдынгөө һанал хүсэл бэелүүлжэ шадаха байна ха юм». Энэмнай гайхамшаг һайнаар хэлэгдэһэн үгэнүүд гээшэ!

Манай хоёр арадуудай бүтээһэн ажалай творческо хани барисаанай дурасхаал боложо, энэ асари ехэ хаалта хэдэн зуун жэлдэ оршохо юм. Манай хүнүүдтэ тааруу бэшэ сагай уларилтай эндэхи эрхэ байдалда 2000 шахуу совет хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд танайхинай 30 мянган хүдэлмэришэд, технигүүд, инженернүүдтэй гар гарһаа барилсан, ажаллажа байнад.

Республикын президент Гамаль Абдель Насерай үмэнэһөө энэ барилга хүтэлжэ байһан Асуанай үндэр хаалтын хэрэг эрхилхэ министр, хүндэтэ Сидки Солиман гэгшые ажалай ехэ амжалтатай дашарамдуулан үнэн зүрхэнһөө амаршалнаб. Барилга дээрэ совет мэргэжэлтэд болон хүдэлмэришэдтэй аха дүүгэй ёһоор харилсан байһанайтнай түлөө, хүндэтэ министр танда, бүхы мэргэжэлтэд болон хүдэлмэришэдтэ баясхалан хүргэхые зүбшөөрыт.

Араб нүхэдтэеэ эндэ хамта хүдэлжэ байһан совет хүнүүд ажалай баатаршалгын эрхим жэшээ харуулаа гэжэ дуулахадаа, досоомни баяр түрэнэ.

Танай эндэхи эрхэ байдалда манай Совет ороной хүнүүдэй хүдэлжэ байхые харахадаа, баясажашье, омогорхожо байнаб. Гэхэ зуура, хойто зүгтэ һуудаг хүнүүд бидэнэртэ эндэхи эрхэ байдал тааруу бэшэ байна ха юм. Тэдэнэр гансал материальна талаар урмашуулагдахын түлөө эндэ урматай зоригтойгоор хүдэлһэ бэшэ, тэдэнэр араб хани нүхэдтэеэ хамта ажал хэжэ, һанаа сэдьхэлээ ехээр ханана гээшэ. Эндэ хүдэлжэ байһан, мүн үбгэдтэеэ болон үхибүүдтэеэ хамта эндэ ерэлсэһэн совет эхэнэрнүүдые тусгаар тэмдэглэжэ, баясхалан хүргэхэ гэжэ һанаһан байгааб.

Асуанай үндэр хаалтын барилга дээрэ главна советскэ эксперт нүхэр А. П. Александровой, бүхы совет инженер, технигүүд болон хүдэлмэришэдэй үрэ ехэтэйгээр ажаллаһые тэмдэглэхые хүсэнэб. Манай орониие, совет арадые эрхимээр түлөөлһэнэйнь, Асуанай хаалта барилгада һайнаар хүдэлһэнэйнь түлөө тэдэндэ баясхалан хүргэхые би хүсэнэб. Хаалтын проектын автор инженер Н. А. Малышевые мүн лэ һайн үгэнүүдые хэлэжэ тэмдэглэхые хүсэхэ байнаб. Асуанай үндэр хаалтын барилгын захилнуудые амжалтатайгаар дүүргэһэн, дүүргэжэшье байһан бүхы промышленна предприятинуудай, проектнэ болон научно-шэнжэлэлгын организацинуудай хүдэлмэришэд болон мэргэжэлтэдтэ мүн лэ халуун баясхалан хүргэхыемни зүбшөөгыт.

Хүндэтэ Эхэ оронойхид, таанадта, һайнаар хүдэлһэнэйтнай түлөө баясхалан хүргэжэ байһанаа мэдүүлхэ зуураа, таанад мэргэжэлтэд байхаһаа гадна, социалис Эхэ оронойнгоо эрхим түлөөлэгшэд болонот гэжэ онсолон тэмдэглэхые хүсэнэб. Түрүү наука, техникын орон, уран шадабаританай орон байхаһаа гадна, харин сүлөөрһэн арадуудта аха дүүгэй туһаламжа үзүүлдэг социалис орон, үнэхөөрөө интернационализмын орон бологшо Эхэ оронойнгоо алдар солые саашадань арьбадхагты. Социализм түрүү техникые дэлгэрүүлдэг, арадуудай тэгшэ эрхэ, һайн һайхан, аха дүүгэй харилсаануудые тогтоодог гэжэ имагтал таанад бодото хэрэг дээрэ гэршэлэн харуулна гээшэт. Нүхэдүүд, Эхэ оромнай таанадаар омогорхоно!

Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын президентын шиидхэбэреэр Египедэй инженер, технигүүдэй болон хүдэлмэришэдэй, мүн совет мэргэжэлтэд болон хүдэлмэришэдэй үндэр хайрада хүртэһэнтэйнь дашарамдуулан тэдэниие амаршалхада намда аятай байна.

Асуанай хаалтые бодхолгодо хабаадаһан совет инженер, технигүүд болон хүдэлмэришэдтэ үндэр хайра олгоһонойнь түлөө, тэдэндэ ехэ анхарал хандуулһанайнь түлөө манай хани Гамаль Абдель Насерта правительствын, бүхы совет арадай зүрһөө баяр баясхалан хүргэжэ байһанаа элирхэйлэн мэдүүлхые хүсэнэб.

Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын хүдэлмэришэд болон технигүүдые Советскэ Союзай хайрануудаар шагнахые зүбшөөһэнэйнь түлөө президентдэ баясхалан хүргэхые хүсэхэ байнаб.

Асуанай үндэр хаалтые бариха талаар даалгабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэһэнэйнь түлөө совет болон араб бүлэг мэргэжэлтэдые, хүдэлмэришэдые СССР-эй Верховно Соведэй Президиум Советскэ Союзай орденууд болон медальнуудаар шагнаа гэжэ би эндэ баяртайгаар соносхоноб.

Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын президент нүхэр Гамаль Абдель Насерта манай ороной дээдэ хайра — Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ СССР-эй Верховно Соведэй Президиум олгоо гэжэ эндэ мэдээсэхэ тусгаар зол хуби намда тудаба. Верховно Соведэй Президиумэй Указ соо иигэжэ хэлэгдэнэ:

Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын Президент Гамаль Абдель Насерай оронойнгоо сүлөөгэй, бэеэ даанхай байдал бэхижүүлхын түлөө, колониализмын дарлалтада эсэргүүсэн тэмсэжэ элитэ ехэ ажал бүтээн бэелүүлһыень, 1956 ондо империалистнуудай эзэрхэг түримхэй добтолго сохин зайсуулха хэрэгтэ онсо габьяатай байһыень, уласхоорондын түгшүүритэй шанга байдал һуларуулгада, амгалан байдал бэхижүүлгэдэ туһалха талаар ехэ габьяатай байһыень тэмдэглэн, Советскэ Союзай, Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын арадуудай хоорондын хани барисаан ба харилсаа холбоое бэхижүүлхэ хэрэгтэ онсо үүргэ дүүргэһыень, тиигээд Асуанай асари үндэр хаалта бариха хэрэгтэ тэрэнэйнь угаа эли тодоор бэелэн харагдаһые хараада абалсан, Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын президент Гамаль Абдель Насерта Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэ олгожо, Ленинэй орден ба «Алтан Одон» медаль барюулха.

Оронойнгоо эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдалые бэхижүүлхын түлөө тэмсэлдэ, 1956 ондо империалис эзэрхэг түримхэй добтолгые сухарюулан сохилгодо Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын нэгэдэхи вице-президентын элитэ ехэ ажал ябуулга хэһые, Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын болон Советскэ Союзай хоорондохи хани барисаа хүгжөөлгэдэ ехэ үүргэ дүүргэһыень тэмдэглэн, маршал Абдель Хаким Амертэ Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргые олгохо, Ленинэй орден, «Алтан одон» гэжэ медаль тэрээндэ барюулха гээд СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй шиидхэһэн тушаа мүн лэ баяртайгаар мэдүүлхэ байнаб.

Бүхы шагнагдагшадые үнэн зүрхэнһөө амаршалаад, ажалдаа саашанхи амжалтануудые туйлахыень, золтой хубитайгаар ажаһуухыень тэдэнэртэ хүсэе.

СССР ОАР хоёрой хоорондохи экономическа харилсаа холбооной һүүлэй жэлнүүдтэ бүри ехэ далайсатай болоһон ушар национально-сүлөөрэлгын хүдэлөөндэ Советскэ Союзай туһаламжа үзүүлдэг байһанай эли тодо жэшээ боложо үгэнэ. Танай республикада 40 гаран промышленна предприятинууд болон барилгануудай проектнүүдые зохёолгодо, тэдэниие бодхолгодо Советскэ Союз техническэ туһаламжа болон дэмжэлгэ үзүүлдэг. Тиихэдэ тэдэнэй олонхинь хүндэ промышленностиин предприятинууд, тайлбарилан хэлэбэл, ороной экономикые бэеэ даанхайгаар хүгжөөхэ гол шухала үндэһэ һууринууд болоно. Олон иимэ барилганууд ашаглалгада үгтөөд, продукци гаргадаг болоо. Совет геологууд промышленна аргаар ашаглагдаха нефтиин болон шулуу нүүрһэнэй уурхайнуудые бэдэрэн олохо хэрэгтэнь Арабуудай Нэгэдэмэл Республикада туһалһан байна.

Дэлхэйн болон граждан дайнуудай үедэ гай хохидолдо ороһон өөрынгөө орониие һандарал хохидолһоо һэргээгээд, манай баатарлиг арадай социализм байгуулжа ороһон үе сагые манай харилсаа холбоон тухай, залуу гүрэнүүдтэ үзүүлэгдэдэг туһаламжа тухай хэлэжэ байхадаа би һанаандаа оруулнаб. Тиихэ үедэ маанад хэнһээшье туһаламжа хүлеэжэ шадахагүй байгаабди. Социализмын уласхоорондын угаа ехэ хүсэн болоһондо, хүгжэжэ байһан залуу оронуудай иимэ түшэг тулгууритай болоһондо сүлөөрһэн арадууд ехэ зол хубитай гэжэ би һанаха байнаб.

Ханинар, Советскэ Союзай үмэнэ материальна гаргашануудые хэхээр олон асуудалнуудай бии гэжэ мэдээжэ байгаашье һаань, бидэнэр таанадта туһаламжа үзүүлнэбди. Колониализмын дарлалтаһаа мултарһан арадуудта ямар ехэ бэрхэшээлнүүдые дабаха хэрэгтэй болоноб гэжэ һайн мэдэрдэг дээрэһээ манай арад иимэ туһаламжа үзүүлдэг байха юм. Совет арад интернациональна уялгаа эгээн лэ һайнаар мэдэрдэг юм.

Советскэ Союзай болон ОАР-ай хоорондохи экономическа болон техническэ харилсаа холбоон хадаа Ази, Африкын, Латинн Америкын олон гүрэнүүдтэй харилсаануудые байгуулха талаар Советскэ Союзай бэелүүлдэг угаа ехэ программын имагтал хубинь болоно гээшэ. Хүгжэжэ байһан оронууд Советскэ Союзтай, бусад социалис оронуудтай байгуулһан энэ харилсаа холбоогоо национальна экономикоёо хүгжөөхэ, бэеэ даанхай байдалаа бэхижүүлхэ талаар өөһэдынгөө хүсэлэл оролдолгодо хүсэтэ арга болгон хэрэглэнэ.

Хүгжэжэ байһан оронуудта өөһэдынгөө үзүүлдэг экономическа «туһаламжые» баруун оронууд ехээр һайрхаха дуратай юм. Энэ хадаа империализмын болон колониализмын ээрхэг удха шанарай хубилһанай гол гэршэ болоно гэжэ харуулхые тэдэнэр оролдодог. Зүгөөр анхаралтайгаар адаглан хаража үзөөд байгаа һаа, тус «туһаламжань» эдэ оронуудһаа угаа ехэ баялигые империалистнуудай саашадаашье тонон абажа байлгые үргэлжэлүүлхэ шэнэ арга болоно гэжэ элиржэ үгэхэ.

Мэргэжэлтэдэй тоолоожо үзэһэнэй ёһоор, империалис монополинууд капитал оруулһанһаа сэхэ абтадаг ашаг олзо болгон 5 миллиард шахуу доллар олзо абана, тэгшэ бэшэ андалдаа хэхэ аргаар Африкын, Азиин болон Латинн Америкын оронуудые тонон дээрмэдэжэ, хариин оронуудай монополинууд 14—16 миллиард доллар хам шүүрэжэ хамзадаа хаадаг. Гэбэл: эдэ оронуудай гол шухала продукциие миинтэ шахуугаар худалдан абаад, өөһэдынгөө эд бараае эдэ оронуудта хэдэн оло дахин үнэтэйгөөр худалдадаг юм. Сүлөөрһэн оронуудай арадууд иимэ «туһаламжын» бодото удхые бүри тодоор ойлгодог боложо байһан дээрэһээ, тэрээндэ шэнэ ёһоной колониализмын политика гэжэ тон эли тодо нэрэ үгэһэн байха юм.

Социалис оронуудтай Ази, Африкын, Латинн Америкын залуу гүрэнүүдэй байгуулһан экономическа харилсаа холбоон тад ондоо. Тэгшэ эрхэтэй байха гол ёһонуудта, нүхэрэй ёһоной дэмжэлгэнүүдтэ социалис оронуудай туһаламжа үндэһэлдэг юм. Хүгжэжэ байһан залуу гүрэнүүдтэй бидэнэр саашадаашье харилсаа холбоогоо үргэлжэлүүлэн, национальна экономикынгоо үндэһэ һуури байгуулгадань тэдэндэ туһалхабди. Энэ хадаа экономическа болон политическэ талаар бэеэ даанхай байдалаа бэхижүүлхэ үндэһэ һуури боложо үгэнэ.

Хүндэтэ ханинар!

Мүнөө үедэ урдын колонинуудай арадуудай диилэнхи олонхинь политическэ бэеэ даанхай байдалые дайшалан абаа. Энэ хадаа бүхэдэлхэйн-түүхэтэ удха шанартай ехэ илалта болоно. Гэбэшье, энэ илалта хадаа национально-сүлөөрэлгын тэмсэлые зогсоохо гэһэн удхатай үшөө боложо шаданагүй. Национальна бэеэ даанхай байдалтай болоһон оронуудай үмэнэ бэеэ даанхай бата бэхи экономико байгуулха, арадай байдал һайжаруулха, социальна дэбжэлтэ туйлаха зорилгонууд мүнөө түрүүшын ээлжээндэ табигдана.

Мүнөө Асуанда үгэ хэлэжэ байхадаа, би иигэжэ тэмдэглэхые хүсэнэб. Индустриализациин, гүрэнэй секторые али болохоор хүгжөөхэ программые бэелүүлгэдэ, аграрна реформо бэелүүлгэдэ, зөөри хогшолые гүрэнэй мэдэлдэ абалгада, тэрэшэлэн социально-экономическа бусад, үргэн ехэ шэнэдхэлгэнүүдые бэелүүлгэдэ Арабуудай Нэгэдэмэл Республика өөрынгөө президент Гамаль Абдель Насерай хүтэлбэреэр нилээд ехэ амжалтануудые туйлаа.

Дүрбэн жэлэй урда тээ таанадай эндэ, Асуанда, ажалай агууехэ габьяа гаргаха хэрэгые имагтал эхилжэ байхадатнай, Африкын олон арадууд колониальна дарлалта доро үшөөл зобожо тулижа байгаа һэн. Нилэй эхин шадарай хара шарайта африкынхид үшөөл богоолшолуулан дарлагдажа байгаа. Мүнөө Африкын карта үндэһөөрөө хубилаа. Африкын 30 гаран орон мүнөө политическэ бэеэ даанхай байдалые дайшалан абаа. Эндэ ерээд байһанаа хэрэглэн эдэ оронуудай арадуудта эгээн лэ үнэн зүрхэнэй, хани халуун үгэнүүдээр амаршалга хүргэхэмни. Ямар гайхамшагта һайхан гээшэб, эртэ урдын Нил мүрэнэй бүхы эрьеые зубшан, колониализмһаа сүлөөрһэн арадууд мүнөө ажаһууна.

Гол горхонуудай дам дамаа ниилэжэ, нэгэ хүсэтэ мүрэн болодог шэнгеэр, колониализмда эсэргүү, империализмда эсэргүү агууехэ хүдэлөөнэй нэгэдэл улам бэхижэжэ, бүри ехэ хүсэтэй болохо гэжэ этигэжэ байһанаа эндэ агууехэ Нил мүрэнэй эрье дээрэ байхадаа элирхэйлэн мэдүүлхые хүсэнэб. Энэ хүсэтэ нэгэдэлые хэншье эмхи гуримгүй болгон задаргажа шадахагүй гэжэ бидэнэр этигэнэбди.

Колониальна сэрэгүүд Алжирһаа гаража ошоходоо, Алжирай газар дээрэ миннэ полинуудые орхиһон байгаа гэжэ таанад дуулаһан байгаа ёһотойт. Таряашадай амгалан ёһоор газараа хахалжа орохын тулада колониализмын энэ үхэлтэ «хойшолонгые» наринаар бэдэрэн оложо, усадхаха хүдэлмэри алжир арад мүнөө хэхэ баатай болоно. Колонизаторнууд Африкаһаа гаража ошохо баатай болоо, зүгөөр тэдэнэр Африкын газар дээрэ «удаан боложо тэһэрдэг минэнүүд» шэнги олон юумэнүүдые орхижо ошоһон байна. Урдынгаа колонинуудта алдаһан байдалаа дахяад һэргээхын, заримдаа добтолго хэхын тулада тэдэниие колонизаторнууд хэрэглэдэг байха юм. Эдэ «минэнүүд» үшөөл нилээд олон: энэ хадаа хариин сэрэгүүд, сэрэгэй баазанууд, энэ хадаа хариин банкнууд болон монополинууд, энэ хадаа хариин миссионернүүд, урдын болон шэнэ колонизаторнуудай идхалга номнол хэдэг угаа ехэ аппарат, бусад олон юумэнүүд болоно тээшэ.

лоно тээшэ.
Шэнэ ажабайдал зохёон б
жа ороһон Африкын арадуу
тойл национальна дэбжэлтэ
һалбаран бадаралгые найдам
хангахын тулада өөһэдынгөө
нуудые эдэ «минэнүүдһээ»
наар сэбэрлэхэ зэргэтэй боло
шэ ха. Империализмда, ко
лизмда болон шэнэ ёһоной
ализмда эсэргүүсэн тэмсэхэд
рикын нэгэдэлтэй байха гол
өөһэдынгөө политикын тон
гол ёһонуудай нэгэн гэжэ
гүрэнүүд Аддис-Абебэдэ
конференци дээрээ соносхо
Өөһэдынгөө эрхэ сүлөөгэй
бэеэ даанхай байдалай түл
найрамдалай, социальна дэб
түлөө тэмсэжэ байһан ара
нэгэдэл хадаа сүлөөрэлгын
лөөнэй шэнэ амжалтануудые
лаха нүхэсэл, Африкын зол
битай ерээдүйе хангаха нүхэ
лоно. Таанадай Аддис-Абеба
талан абаһан шиидхэбэриие
скэ Союзай правительство
арадууд хүсэдөөр дэмжэнэ.
Хүндэтэ ханинар!
Колониализм болон импер
да эсэргүү сухаришагүй тэм
хүндэтэ президент Гамаль
Насерые, эндэ байһан ОАР-ай
вительствын болон Арабууда
алис союзай хүтэлбэриин бү
шүүдые, танай республикын
арадые ехэ илалтаартнай—
хаалгатай, Асуанай үндэр
барилгын түрүүшын ээлжээ
гэсхэлгэтэй дашарамдуулан,
дахин халуунаар амаршалхые
дүүргэхынгээ урда тээ
Иигэжэ бүхы барилгые хүсэд
гэсхэхэ эрхэ байдал бии бо
бо. Нилэй уһаар нэбтэрүү
газар танай арадта баян дэл
үгэжэ байг лэ.
Арабуудай Нэгэдэмэл Респ
мандажа, һалбаран хүгжэжэ ба
Совет болон египет ара
хоорондохи хани барисаан
гранит шулуун шэнги бата
байг лэ!
Араб Зүүн зүгэй, Аф
Азиин, Латинн Америкын хү
байһан арадуудай шэнэ амжа
дые туйлахын түлөө!
Бүхы дэлхэй дээрэ эб
хангахын түлөө!
Хүндэтэ ханинар!
Манай Тулын буу зэбсэг
гайхамшагта хүнүүдэй—уран
баританай бүтэһэн дурас
та бэлэг хүлеэн абахыень ни
ни президент Гамаль Абдель Н
Нилые хааха энэ баяр баяс
үдэр би гуйха байнаб. Энэ
хаалта бэлэг дээрэ урданай
шэнэ Египедэй түхэл шарай
урдын пирамиданууд болон
үе сагай асари ехэ барил
Асуанай үндэр хаалтын туха
һиилэгдэнхэй.

АРТИИН МҮНӨӨДЭРЭЙ ШУХАЛА ХЭРЭГ

ТОМО ФЕРМЭНҮҮД—АШАГ ЕХЭТЭЙ

банскын үйлэдбэриин управлениин начальник В. И. ТИТОВОЙ элидхэлһээ

үедэ совхоз, колхозуудай албаринуудые хүгжөөхэ һайса бодомжолжо, тусхай томо бригаданууды бии байнхайбди. Кабанскын һанай мяха промышлен абаха шэглэлтэй болохо. энэ ажахы 1959 онһоо һа үсхэбэрилжэ эхи таады дүй дүршэлтэй бо йна. Жэшээнь, 1962 ондо һадаа гарза хоролтотүй рилжэ, тус бүриһөөнь 70 һан. Совхозой инкубатор 2 мянган нугаһанай даль гдажа. тэрэнэй 76,4 дэгжээгдэһэн. Тиигэжэ мянган нугаһан гүрэндэ ху а, 4.456 центнер нуга һан тушаагдаа гэхэ гү, али гдаһан мяханай 55 про лоо һэн. Нэгэ центнер ну мяханай өөрынь үнэ 100 боложо, нэгэ центнер мя ада 6,4 центнер тэжээлэй единица гаргашалагдаа һэн.

Ойрын 3—4 жэлэй туршада энэ ажахы жэлдээ нэгэ миллион нугаһа худалдахын тула 20—25 мянган эмэ нугаһа барижа, жэлдээ 1,5 миллион үндэгэ инкубаторто табиха болонобди. Тиигэжэ шадабал, жэлдээ 16 мянган центнер нугаһанай мяхан абтаха бшуу.

Энээнэй түлөө юун хэрэгтэй гээшэб? Нэн түрүүн 100.000 нугаһанай дальбараа дэгжээхэ байра түхеэрхэ, 200 мянган дальбараагай хорохо дал бүтээхэ хэрэгтэй. Энээндэ адагынь 300 мянган түхэриг гаргашалагдаха. Тиихэ зуураа эндэ оорооһо тарянай холимол. тэжээл бэлдэхэ завод бариха шухала.

Энээнэй хажуугаар Кабанскын совхоз 3 мянган толгой эбэртэ бодо мал, тэрэ тоодо жэлдээ 2.100 килограмм һү үгэмөөр 1500 үнеэ бариха юм. Энэ үедэ совхоз холимол тэжээл хэхын тула 80—85 мянган центнер таряа ургуулха аргатай байха. Хэрбээ торф элбэгтэй газараа зүбөөр ашаглажа шадабал, малаа шэмэтэ болон бүдүүн тэжээлээр хүсэд хангаха байнабди.

Саашадаа Шергинскэ, Оймороой совхозууд имагтал гахай үсхэбэрилхэ шэглэлтэй болгогдохо. Эдэ ажахынууд 1967 ондо гүрэндөө 51 мянган гахай тушаажа, 50 мянган центнер мяха худалдаха аргатай байна. Энэ зорилгые бэелүүлхэ шадабаритай гахайшад эндэ бии. Эдэ ажахынуудай мэргэжэлтэд, хүтэлбэрилэгшэд гахай үсхэбэрилхэ ехэ хүсэлтэй.

Поршоонхонуудта хэрэгтэй һү абаха зорилгоор эдэ ажахынууд 1500 үнеэ бариха болоно. Тэдэнһээнь жэлдээ 30 мянган центнер һүн һаагдаха. Абтаһан бүхы тугалнуудаа бусад ажахынуудта худалдахаар хараалагдана.

Гүрэндэ һү худалдалгаар Байгалай совхоз мэргэжэхэ юм. Энэ ажахы 1965 ондо 3000 үнеэтэй болохо. Мүнөө тэндэ 1200 үнеэн бии. Тиигэжэ эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ тус ажахы 20 үнеэтэй болохо. 1965 ондо энэ совхоз 60 мянган центнер һү һаажа. гүрэндөө 50-иинь тушааха. Тэрэнһээ гадна энэ совхоз жэлдээ 7—8 мянган центнер үхэрэй мяха худалдаха, бусад ажахынуудһаа 1500 тугал, буруу худалдажа абаад тэжээхэ аргатай байха. Тиигэжэ жэлдээ энэ совхоз 10—12 мянган центнер үхэрэй мяха тушааха аргатай болохо.

Манай колхозууд һү, үхэрэй, гахайн мяха абалгаар мэргэжэхэ хараатай. Тиимэһээ нэгэ колхоздоо тугал, буруунуудые суглуулжа түлжүүлхэ, шахан таргалуулха болонобди.

Мүнөө дээрээ мал ажалнай үшөөл аша үрэ багатайгаар эрхилэгдэнэ. Энэ талаар Н. С. Хрущевой хэһэн ажаглалтанууд манда сэхэ хабаатай. Илангаяа залуу малые удаан болзорто фермэдээ барижа, ехэ гарза хэнэбди, үнэ сэн ехэтэй продукци абанабди. Эдэ дутагдалнуудаа усадхахын тула дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор ажахынуудаа тусхай шэглэлтэй болгохо саг ерээ.

Мал ажалай продуктнуудые элбэгжүүлхын тула түбхын түрүүндэ худөө ажахын ургамалнуудай ургаса эрид дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Баян ургаса абаха арга боломжо манда бии. Жэлдээ 70—80 мянган тонно наг шэбхэ суглуулжа, 3500—4000 гектар таряалан үтэгжүүлжэ болохо. Теэд энэмнай бүхы таряалангай 10 процентнь гээшэ. Бусад таряалангаа үтэгжүүлхэ торф элбэгтэйбди. Тиимэһээ торфоминеральна, торфошэбхын, торфо-шоройн компост ажахы бүхэндэ хүсэд хүрэхөөр бэлдэхэ болонобди. 1964 ондо 25 мянган тонно торф бэлэдхэжэ, компост хэхэбди. Энэ хүдэлмэри майн һүүлээр захалха. Мүнөө тиимэ компост хэхын тула 2000 тонно шэбхэ зөөгдэнхэй. Энэ жэлэй ургасада орохоор 68 мянган тонно шэбхэ таряалан дээрэ гаргагдаа гэхэ гү, али нёдондонойхиһоо 24 мянган тонно ехээр зөөгдөө.

Кабанскын үһа намаг хатааха гээшэ манда ехэ удха шанартай. Намаг хатаажа, худөө ажахын ургамалнуудые таримаар 15 мянган гектар газар бии. Зүгөөр энэ намаг хатааха гэхэдэ һаад тойбо татагдана.

МАЛАА ТЭЖЭЭЛЭЭР ХАНГАХА АРГАТАЙБДИ

Яруунын үйлэдбэриин управлениин начальник Г. П. ТЮМЕНЦЕВЭЙ элидхэлһээ

Худөө ажахые ашаг ехэтэйгээр хүгжөөхэ тушаа хэмжээ абаха зуураа, үйлэдбэриин управлени, партийна комитет гүрэндэ худөө ажахын продукт худалдаха түсэб, уялганууд саг соонь бэелүүлхэ тушаа ехэ шухалада тоолоно. Совхозуудай бүхы фермэнүүд, колхозуудай гүрэндэ мал ажалай продуктнуудые худалдаха хахад жэлэй түсэб заатагүй дүүргэхэ байһандаа этигэнэ.

Ямар аргаар мал ажалай продуктнуудые ехэдхэхэ байнабибди? Нэн түрүүн малай толгой бүриһөө ехэ продукци абахын түлөө оролдохынгоо хажуугаар малай толгой, илангаяа эбэртэ бодо малай, хонидой тоо олошоруулха байнабди. Эдлүүриингээ газар һайнаар ашаглажа шадабал, илангаяа үбһэ ехээр суглуулжа абабал, хоёр дахин олон мал барижа шадахабди. Малаа үдхэжэ олошоруулхынгаа хажуугаар эбэртэ бодо мал, нэн түрүүн тугал, буруу ондоо тэжээн абахаар хараалагдана.

Малдаа тэжээл хүсэд хүрэхөөр бэлдэжэ абахын тула бүри энэ жэлдэ нёдондоһоо хоёр дахин ехэ гэхэ гү, али 350—360 мянган центнер үбһэ хуряажа абаха зорилго табигданхай. Эды шэнээн үбһэ Яруунын эрхэ байдалда ямаршье гаргаша хэнгүйгөөр абажа боломоор. Хэрбээ сабшалан һайжаруулха хүдэлмэри хэбэл, жэлдээ 600—700 мянган центнер үбһэ бэлэдхэжэ болоно.

Эды шэнээн үбһэ бэлэдхэжэ абахын тула управлениин ажахынуудта адагынь тракторай 90—100 хэрэгтэй. Энэ талаар маанадта туһалхыень «Сельхозтехникэ» нэгэдэлдэ хандаһанхайбди. Мүн үбһэ сабшаха станцие Баунтда бэшэ, харин Яруунада эмхидхэжэ асуудал түргөөр шиидхэхыень республикын Худөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерствэдэ хүсэнэбди. Энэнь гүрэндэшье, республикадашье аша туһатай байха һэн.

Ажахы бүхэндэ эртын силос дараха тусхай шэглэлтэй бригаданууд эмхидхэжэ, силосто орохо ургамалнуудые эртэ тариха болонобди. Тэдэ бригаданууда ажалай түлөөһэн дарагдаһан силосэй зэргээр үгтэхэ ушартай.

Һаалиин фермэ бүхэндэ үбэлдөө тэжээл буйлуулха түхеэрэлгэнүүдые энэ жэлэй үбһэ хуряалтын эхилтэр тодхохо тушаа хэмжээ абтанхай. Яруунын совхоздо эмхидхэгдэһэн холимол тэжээл бэлдэхэ заводой дүршэл дээрэһээ харахада, бидэнэр иимэ заводуудые байгуулха, өөһэдыгөө таряан талханай холимол тэжээлээр хангаха шадабди. Имагтал манай нютагта үты зүйлнүүдые нэмэжэ үгэхыень гуйнабди.

Зунай ногоон дээрэ малаа һайса бэлшээн таргалуулжа абаха зорилго табигдана. Тугал, буруунуудые зунай хашаада орой хангүй, бэлшээриинь гэртэ ойро байгуулжа, хэрнигүй адуулхабди. Мүн һаалиин фермэнүүдые орой тугалаха һүбэй үнеэдые илгажа, сентябрь, октябрь һара гаратар холын бэлшээриингээ зорилготой тусхай бригаданууд эмхидхэгдэнэ. Энэ ушарта тугалнуудые бэлшээридэ хараалагдана.

Бэлшээри багатай бусад управлениин ажахынуудтай тугал, буруунуудые худалдажа абаха аргатайбди. Мал шахадаг «Улаан туяа» колхоз бүри энэ жэлдэ 600—700 буруу худалдажа абаха зорилготой. Зүгөөр «Скотоотгорм» трест, манай министерство жэжэ малые худалдан абаха сан хубилгаха, мүн тэрэ совхоздо малай байра бариха талаар туһалха ушартай.

Эдэ жэлнүүдтэ манай управленида үйлэдбэриин, культурна ажаһуудалай болон бусад барилгануудые нэгэ миллион шахуу түхэригтэ бүтээгдэхэ байна. Тиимэһээ «Целинстрой» трестын тусхай СМУ байгуулха сан ерээ. Мүн «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй тусхай отделени байгуулха эрилтэ табинабди.

ХИМИ ТУҺАЛНА

нэй үйлэдбэриин управлениин начальник В. Д. СЕРЕБРЕННИКОВЭЙ элидхэлһээ

ажахыгаа ашаг үрэ ехэ хүгжөөхэ талаар партиин зорилгые бэелүүлхэ ту үйлэдбэриин управлени хэмжээ ябуулганууд бэе байна. Управлениин ууд оройдоо 35 мянган гек лантай. Энэнь ажахынууд гдаһан бүхы газарай орой процентнь болоно. Тиимэһээ гнеөр хэрэглэжэ, баян ур ха гээшэ манай партийна иин, үйлэдбэриин управ эгээн шухала зорилго мүн.

эй ЦК-гай февралиин Пле биһан зорилгонуудые бодо бэелүүлэн, управлениин ууд энэ хабарһаа эхилжэ ми а үтэгжүүлгэнүүдые бүри эглэнэ. Майн 10-най байда 397 гектар аммиагтай уһаар, бусад минеральна үтэгжүүл эр шанаржуулагдаа. Үшөө 3 таран гектар таряалан үтэг дэхэ. Тиигэжэ байгша оной мта 7 мянган гектар үтэг ха. Тэрээнһээ гадна нёдон 1890 гектар үтэгжүүлэгдээ гэжэ бүхыдөө 9 мянган гек жэлэй ургасада минераль үүлгэ оруулагдаха юм. Эды таряалан үтэгжүүлдэг боло гэжэ урдань һанагдаашьегүй Энэмнай имагтал худөө ажа ими нэбтэрүүлхэ гэһэн пар аа түсэбэй бодотоор бэелүү байһанай гэршэ мүн.

а үтэгжүүлхынгээ хажуу ахы бүхэн хабарайнгаа та һайн, шанартайгаар үнгэргэ лдоно. Түнхэндэ хабар ехээр ерээ, тарилгаа эхилһээр хоножо байнабди. Тиигэбэшье рилга 5—6 үдэртэ дүүргэг

үеын эрилтэнүүдые хараа таряалангаа шэнээр хубаа Бүхы оорооһото ургамал тарилгын 80,8 процентые горох эзэлнэ. Ажахы бүхэн тэжээлээр хүсэд хангаха зо тэжээлэй ургамалнуудые эложо тарина. Тиихэдээ ку саахарай свёкло, горох гэхэ этэ ургамалнуудай тарилга анхарал хандуулагдана. зуура тараян ажалай эмхид хубилгагдаа. Манай ажа оорооһо таряа ургуулха оньһожоруулагдамал 20 отряд, пропашной ургамалнуудые ургуулха 30 тусхай звено байгуулагдаа. Механизаторнуудай ажалай гол түлөөһэн, мүн нэмэлтэ түлөөһэн хубилгагдаа. Тэдэнэртэ нэмэлтэ түлөөһэн абтаһан ургасын зэргээр үгтэхэ юм.

Ажахынуудаа тусхай шэглэлтэй болгохо зорилгоор мүн лэ хэдэн хэмжээ ябуулганууд бэелүүлэгдэнэ. Аха талын ажахынууд һарьдагай бэлшээри хэрэглэжэ, мяха, нооһо ехээр абаха зорилготой.

«Сибиряк», «Восточные Саяны», «Маяк» колхозууд һаалиин мал үсхэбэрилхэ, Саянанай совхоз, Ленинэй нэрэмжэтэ колхоз мяха, һү үгэхэ мал, хони үдхэхэ хараатай.

Гахайнууд Саянанай совхоздо, «Сибиряк» колхоздо үсхэбэрилэгдэжэ, эндэ 500—600 эхэ гахай баригдажа, жэлдээ 4—5 мянган центнер мяхан худалдагдахаар багсаагдана. Шубууд «Восточные Саяны» колхоздо тэжээгдэхэ.

Ажахынуудые иимэ шэглэлтэй болгохо хүдэлмэри 1965 ондо дүүргэгдэхэ юм. Мүнөө жэлдэ бэлэдхэлэй хүдэлмэри хэгдэнэ: малай байра үргэдхэгдэнэ, эндэхи хүдэлмэри оньһожоруулха түхеэрэлгэнүүд тодхогдоно.

Газар таряалан эрхилдэг Түнхэн талын ажахынууд гол түлэб оорооһо таряа, бусад ургамалнуудые тариха. «Сибиряк» колхоз оорооһо таряанай, горохой үрэһэ ургуулха даабаритай. Саянанай совхоз, «Сибиряк» колхоз тус тустаа 400—450 гектар хартаабха тариха юм. Овощ ургуулха талаар «Восточные Саяны» колхоз мэргэжэхэ. Саянанай совхоз теплицэ соо овощ ургуулха шэглэлтэй болохо юм.

Жэл бүри баян ургаса хуряадаг малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ талаар баян дүй дүршэлтэй болоһон замай залууршад олон. Тэдэнэрэй ажалай дүршэлые шадабари болгохо талаар ехэ оролдолго гаргаха байнабди.

Ажахынуудтамнай дунда шатын хүтэлбэрилэгшэд, бухгалтернууд угаа һула бэлэдхэлтэй. Тэдэнэрэй 80 процентнь 2—4 класс дүүргэһэн хүнүүд. Эдэ хүтэлбэрилэгшэдые эрдэмтэй, мэргэжэл шадабаритай хүнүүдээр һэлгэхэ, заримыень һургаха гээшэ үйлэдбэриин управлени, хүдөөгэй гарткомой шухала зорилго болоно.

АРГА БОЛОМЖОНУУДНАЙ ЕХЭ

Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин начальник Н. Б. ИРИНЧЕЕВЭЙ элидхэлһээ

Худөө ажахые ашаг ехэтэйгээр хүгжөөлгэдэ нүхэр Н. С. Хрущевой бэшэгэй шухала удха шанартай байһаниинь элитэ. Энэ талаар манай үйлэдбэриин управлениин ажахынууд арга боломжонуудаа яажа хэрэглэхэнь гээшэб?

Эгээн түрүүн манай управлениин ажахынууд республикынгаа ниислэл хотые һү, мяха үндэгэ, хартаабха, овощ болон бусад продуктнуудаар хангаха үүргэтэй. Тиимэһээ ажахымнай саашадаа хүгжэхэ шэглэл энээгээр лэ тодорхойлогдоно. Управлениин бүхы ажахынуудта һү, мяха үгэдэг эбэртэ бодо мал үсхэбэрилэгдэхэ, оорооһо таряан ургуулагдаха юм.

Саашадаа хартаабха ехээр ургуулдаг болохо байһанаа хараада абажа, управлениин ажахынууд энэ жэлдэ 64 мянган тонно хартаабха хадагалха 18 байра бариха гэжэ шиидээ, энэ хүдэлмэреэ олон ажахынууд эхилээ.

Теплицэ соо овощ ургуулха талаар дүршэлтэй болонхойбди. Тиимэһээ ойрын жэлнүүдтэ теплицэ доторхи тарилгын хэмжээн 80 мянган дүрбэлжэн метртэ хүртэгдэхэ. Хэрбээ нёдондо энэмнай 5,4 мянган дүрбэлжэн метр байбал, энэ жэлдэ 16,4 мянган дүрбэлжэн метртэ хүргэгдэхэнь. Теплицэ барилга «Улаан Оронго» колхоздо, Эрхирэгэй совхоздо урагшатайгаар ябуулагдана.

Худөө ажахыгаа ашаг үрэ ехэтэй болгохын тула уһанайнтаа газар зүбөөр хэрэглэхэ, тэрэниие тусхай эзэтэй болгохо шухала. Энэ зорилгоор управлениин ажахынуудта 110 тусхай звено байгуулагдажа. тэндэ 778 хүн ажаллана.

Майн 1-нэй байдалаар колхоз, совхозуудай таряан дээрэ наг шэбхэ гаргаха түсэбөө дүүргээ. Мүнөө энэ хүдэлмэри үргэлжэлһөөр.

Манай ажахынуудые абажа харахада, һаалиин фермэнүүдтэ оройдоо 100—130 үнеэд баригдана. Зарим ажахынуудта бүришье үсөөн үнеэдтэй фермэ бии. Жэшээнь, Кировэй нэрэмжэтэ колхоз 230 үнеэдээ гурбан фермэдэ харууһална. «Авангард» колхоз 280 үнеэдээ баһал 3 фермэдэ байлгана. Энэ ушарта илангаяа тэжээл буйлуулха, фермэ дээрэхи хүдэлмэри оньһожоруулхада һаад тойбо татана бшуу. Тиигэжэ продукциин өөрынь үнэ ехэ болгоно гээшэ.

Һаалиин томо фермэнүүдтэй Омско областиин «Петровский» совхозой дүй дүршэлтэй манай управлениин ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд булта танилсажа ерээд, мүнөө тэрэниие өөһэдтөө хэрэглэжэ захалаа. «Петровский» совхоз нэгэ газарта 1.700 үхэр, тэрэ тоодо 700 үнеэ байлгажа, бүхы хүдэлмэриинь оньһожоруулһан байна. Манай ажахынууд нэгэн доро иимэ ехэ фермэнүүдые байгуулжа шадахашьегүй һаа, фермэнүүдээ томодхожо эхилхэнь. Энэ жэлдэ Кировэй нэрэмжэтэ колхоз гурбан фермынгээ орондо һаалиин нэгэ фермэтэй болохо. «Искра» колхоз гурбанай орондо хоёр фермэ эмхидхэхэнь. Иимээр лэ бусад ажахынууд фермэнүүдээ томодхохоор хараалаа.

Фермэнүүдые томодхохын тула барилгын ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ ушартай. Энэ жэлдэ 1.400 үнеэдэй байха 7 байра, гахайн 5 байра, тугалай 3 байра, шубуудай 4 байра бүтээхэ хэрэгтэй. Энэ ехэ барилгаяа манай ажахынууд хэжэ шадаха, теэд тэндэхи ажал оньһожоруулха түхеэрэлгэнүүдээр туһалхые гуйнабди. Байра сэбэрлэхэ 30 түхеэрэлгэ, тэжээл ашаха, тарааха 20—20 түхеэрэлгэ хэрэгтэй болоно.

Энэ жэлдэ омскынхидой жэшээгээр Калининай нэрэмжэтэ колхоздо хүсэд оньһожоруулагдаһан томо фермэ байгуулагдахань.

УҺАНАЙ ГАЗАР—БАЯЛИГАЙ ЭХИН

Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин начальник Н. Н. ХОРОШИХ гэгшын элидхэлһээ

КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй, мүн Н. С. Хрущевой бэшэг дотор табигдаһан зорилгонуудые бэелүүлхэ тушаа манай управлениин ажалшад эдэбхи үүсхэлтэйгээр хүдэлжэ байнхай. Нэн түрүүн энэ жэлдэ абаһан социалис уялгаяа бэелүүлхын түлөө оролдонобди.

Энэ жэлдэ баян ургаса абажа, гүрэндөө 2,5 миллион пүүд таряа, 30.600 центнер хартаабха, 170.500 центнер саахарай свёкло, 20.800 центнер овощ худалдаха зорилготойбди. Һүүлэй мэдээгээр управлениин ажахынууд 47.850 гектарта тарилга хээд байна. 1566 гектарта минеральна үтэгжүүлгэ тараагдаа, 441 гектарта аммиагтай уһан оруулагдаа, 2.014 гектарта наг шэбхэ гаргатдаа. Тарилга хэжэ байха зуураа таряалан, сабшалангаа уһалнабди. Бүхыдөө 10.503 гектар таряалан ундалуулагдаа. Тэрэнһээ гадна 17.839 гектар сабшалан уһалагдаһан байна. Газар уһалалга дээрэ 108 звено эмхидхэгдэжэ, тэндэ 431 хүн ажаллана.

Управлениин ажахынууд гүрэндэ һү худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэб мүнөө 61,4 процент дүүргээ. Илангаяа Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхоз һайн амжалта туйлана. Эдэнер гүрэндэ һү худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэб 113,2 процент дүүргэнхэй.

Гүрэндэ һү худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэб амжалтатайгаар дүүргэхын тула үдэртөө үнеэн бүриһөө 3,3 килограмм һү тушааха болонобди. Иимэ арга боломжо бии.

Манай колхоз, совхозууд гүрэндэ мяха худалдаха хахад жэлэйнтээ түсэб дүүргэхэ тушаа бодото хэмжээ абажа байна. Управлениин колхоз, совхозууд гүрэндэ үндэгэ худалдаха түсэбөө заатагүй дүүргэхэ аргатай.

Мүнөө үедэ малаа зунай бэлшээридэ гаргажа байнабди. Мал шахан таргалуулха 44 гүүртэ эмхидхэгдэнхэй. Тэрэшэлэн бэлшээн таргалуулха хонидой 88 отара бүридхэгдөө. 9330 толгой гахай 12 зуһаланда байлгагдахаар түхеэрэгдэнэ.

Адуу малые зунай байрада гаргаха талаар дутагдалнууд олон, илангаяа малшадай байха гэр байра хүсэд түхеэрэгдээгүй байһаар. Зундаа малда эдюулхэ ногоон тэжээлдэ зорюулжа элдэб ургамалнуудые паар дээрэ таримжа байнабди.

Малшадай дунда политическэ, эмхидхэлэй хүдэлмэри ябуулха зорилгоор партийна 30 бүлэг эмхидхэгдээ. Тэндэ партиин 131 гэшүүд, гэшүүдтэ кандидатууд ороно. Тэрэнһээ гадна 15 партийно-комсомолой бүлэгүүд байгуулагдаа. Иимэ бүлэгүүдэй аша туһа ехэтэй байһыень ургаса хуряалтын, малай үбэлжэлгын, хабарай тарилтын үедэ хараһан байнабди.

И ҮСХЭБЭРИЛГЭДЭ—ГОЛ АНХАРАЛ

Хоорин үйлэдбэриин управлениин начальник И. А. ИГНАТЬЕВАЙ элидхэлһээ

лениимнай совхозууд гол хонин ажал эрхилдэг, таряа шэглэлтэй гээшэ. Гансал совхоз эбэртэ бодо мал, гахэ зорилготой.

Н. С. Хрущевой бэшэгтэй ид байхада ажахын зарим нуудые томодхохо, промышлтури дээрэ табиха асуудалрана. Тиихэдээ шубуунай гансахан Анаагай совхоздо хараалнабди. Бүхы совхоэртэ бодо мал, хони шахан лха шэглэлтэй ажахын тооһон бригадануудые эмхид. Совхозуудай зарим отдегансахан хони үсхэбэрилабалгаар, үрэһэнэй таряа, худалдаха тарла абалгаар хэ юм.

ажахы дотор тусхай шэгбригадануудые эмхидхэхэ гээрёо асуудал мүн. Тэрэниие жэлхэ, бүхы талаһаань бохэрэгтэй.

нуудые тусхай шэглэлтэй асуудалаар республикын ахын продуктнуудые абаха, министерство, тэрэнэй турахы өөһэдынгөө һанамжа. нуудые үшөөл хэлээдүй

үйлэдбэриин управлениин хони үсхэбэрилхэ шэгһаа, дээрэһээ хүргэгдэдэг үршагһаа боложо, ажахыһалбари биратай хүгжэнэлэй зургаан жэлэй туршада тоо миил 18,3 процент байна. Тиин эбэртэ бодо 33 процентээр, гахай 45 олон болоһон. Энээн дээхада, ажахымнай гол һалхонин ажалай хүгжэлтэ баажахынууд ехэхэн гарза ороно. Ажахынуднай нэбүхы түрэлэй малые олошоргүйдэнэ бшуу. Тиигэбэшье хонин ажалһаа олзо доход ехээр орожо, мал ажалай бусад һалбаринуудтахи гарза хаажа үгэнэ.

Энэ зүблөөн дээрэ малай үүлтэр һайжаруулха асуудалда тон зүб анхарал табигдана. Мүнөө үедэ ажахы бүхэн хуса, буха, эмэ гунжадые, эхэ гахай үдхэнэ. Теэд энээниие тусхай ажахынуудта эмхидхэдэг болоо һаа, хэды ехэ ашатай байха байгааб. Жэшээнь, үүлтэртэ ехэ гахайнуудые бүхы ажахынуудта үдхэхэ бэшэ. харин нэгэ-хоёр ажахыда түлжүүлээд, бусадта дамжуулан үгэхөөр байгаа. Энэ ушарта үүлтэртэ малые Худөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министерство хубаарилдаг һаань дээрэ байгаа.

Малай тоо толгой олошоруулгада, искусственна үрэжүүлгэ эмхидхэлгэдэ бии байгаа дутагдалнууд ехэ һаад хүргэнэ. Нэн түрүүн хусын хүргэгдэшэһэн үрөөр хонидые үрэжүүлхэдэ аша багатай, олон хонид һубайрна гээшэ. Ушар иимэһээ саашадаа хонидоо һаяхан абтаһан, хүргэгдөөгүй үрэһөөр үрэжүүлхэ тушаа бодомжолхо болонобди.

Үйлэдбэриин управлени бии болоһоор совхозуудые хүтэлбэрилхы кадрнуудаар бэхижүүлхэ, механизаторнуудаар хангаха асуудал анхарһан байна. Һүүлэй хоёр жэлэй туршада 34 мэргэжэлтэд совхозуудай фермэнүүдые эрхилэгшээр, бригадирнуудаар эльгээгдээ. Энэ хүдэлмэри саашадаашье оролдосотойгоор ябуулагдаха юм. Мүн энэ үедэ элдэб һургуулинуудта 802 механизатор бэлдэгдээ. Мүнөө үедэ үшөө 76 хүн тэндэ һуралсажа байнхай. Тиигэжэ ажахынуднай тракторнуудаа хоёр халаанда хүдэлгэхэ механизаторнуудаар хангагданхай.

Саашань нүхэр Игнатьев мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха хахад жэлэй түсэбэй хэр зэргэ дүүргэгдэжэ байһан тухай элидхээ.

* * *

ЭЛИДХЭЛНҮҮДЭЙ һүүлээр зүблөөндэ хабаадагшад үгэ хэлэһэн байна. Этээл түрүүлэн республикын Худөө ажахын продуктнуудые абаха, бэлэдхэхэ министр нүхэр **Дубровский** үгэ хэлэхэ зуураа, нүхэр Н. С. Хрущевой бэшэг дотор хэгдэһэн түнэзгы шэнжэлэл, ажаглалтанууд, тобшололнууд манай республикын ажахынуудта сэхэ хабаадана гэбэ. Һүүлэй арбан жэлэй туршада республикамнай худөө ажахыгаа хүгжөөхэ талаар нилээд амжалта туйлабашье, ажалдаа бии байгаа дутагдалнуудаа обёоронгүй байха аргагүй. Илангаяа адуу малаймнай ашаг шэмэ бага байһаар. Тэжээл багаар бэлэдхэдэг дээрэһээ малнай үлэн хооһоор ондо ороно. Малаа тэжээлээр хангадаггүй ябадалнай хаа хаанагүй заншал болошонхой. Хэрбээ ямар нэгэн ажахы малаа 50 процент тэжээлээр хангабал, һайн гэжэ тоолодог байна. Зүгөөр манай мэдээжэ хүтэлбэрилэгшэд нүхэд Мурхонов, Батуев, Цыренов болон бусад январь һараһаа эхилжэ, республикын хүтэлбэрилхы органуудай богоһо элеэжэ, үбһэ тэжээл гуйхадаа угаа шадамар. Энэ үедэ тэдэнэр ямаршье үнэ сэнтэй тэжээл хаанаһаашье зөөжэ асархаар бэлэн байдаг. Теэд тэдэнэр таряалан, сабшалангаа һайжаруулжа, ургасыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэ анхаралаа багаар табидаг байһаниинь гэмшэлтэй.

Худөө ажахыгаа ашаг үрэ ехэтэйгээр хүгжөөхын тула нэн түрүүн эдлүүрингээ газар зүбөөр ашаглаха гэжэ оролдохо ёһотойбди. Таряалангай ургаса дээшэлүүлхынгээ хажуугаар шэнэ газар элдүүрилхэ шухала. Түнхэнэй, Кабанскын ажахынууд урда жэлнүүдтэ ой модо, шугы сэбэрлэжэ, шэнэ газар элдүүрилдэг байһан аад, һүүлэй үедэ тэрэнээ орхижорхёо. Зорилго юуб гэхэдэ, хабарай тарилтын халуун хүдэлмэриин үнгэрхэлөөр лэ техникынгээ бүхы хүсые шэнэ газар элдүүрилгэдэ табиха байна.

Малаа тэжээлээр хангахын тула таряалангаа зүбөөр хубаарилха гээшэ шиидхэхы удха шанартай. Хэрбээ тарилгынгаа 20—25 процентые бобово ургамалнуудаар—горох, донник ургамалнуудаар эзэлээгүйдөө малаа белок ехэтэй тэжээлээр хангажа шадагдахагүй. Теэд манай зарим хүтэлбэрилэгшэд бобово ургамалнуудай тарилгые үргэдхэхынгөө орондо урдынхяараа зелёнкоёо ехээр тариха гэжэ оролдоно.

Тэрэшэлэн сабшалангаа һайжаруулжа, тэндэһээ үбһэ ехээр абаха гэжэ оролдохо ёһотойбди.

Удаань Мухар-Шэбэрэй управлениин Дзержинскиин нэрэмжэтэ совхозой парткомой секретарь нүхэр **Хлызов** трибунада гаража, энэ жэлдэ ажахыгаа ашаг үрэ ехэтэйгээр эрхилхэ талаар хэжэ байһан ажал тухайгаа хөөрэжэ үгөө.

— Совхозой хүдэлмэришэд энэ жэлдэ олзо оршотойгоор ажаллаха гэжэ шиидээд, дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялга абаа һэн. Мүнөө тэрэнээ амжалтатайгаар дүүргэжэ байна. Совхозой үйлэдбэри дээрэ түрүү дүй дүршэл үргэнөөр нэбтэрүүлэгдэнэ,— гээд, нүхэр Хлызов үгэеэ үргэлжэлүүлнэ.

Нагорско фермэ дээрэ бүхы тугалнууд суглуулагдажа, республикын Верховно Соведэй депутат, суута тугалшан Зинаида Литвинцевагай хүтэлбэри доро һайнаар түлжүүлэгдэжэ байнхай. Һаалиин мал хоёр газар суглуулагдаад, тэндэ тэжээл буйлуулха хүдэлмэри урагшатайгаар ябуулһанай ашаар үнеэдэй һү шэмэ дээшэлнэ. Гахайн фермэ мүн лэ нэгэ газарта түхеэрэгдэнхэй.

Эдэ бүгэдын ашаар үнгэрһэн 4 һарын туршада совхознай үнеэн бүриһөө 581 литр һү һаагаа. Заганай Адагай коммунис ажалай фермын коллектив энэ үедэ үнеэн бүриһөө 860 литр һү абаа. Түрүү һаалишад Екатерина Панькова, Анастасия Быкова болон бусад үнеэн бүриһөө 900 гаран литр һү һаагаад байна.

Мүнөө үедэ совхозой коллектив гүрэндэ һү худалдаха хахад жэлэйнгээ түсэб 105 процент дүүргээ. Хахад жэлэй дүүрэтэр түсэбһөө гадуур 2 мянган центнер һү гүрэндөө тушааха гэжэ шиидээд байнабди. Гүрэндэ мяха, нооһо худалдаха хахад жэлэй түсэб хоёр дахин үлүүлэн дүүргэгдэхэ.

Адуу малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ зорилгоор совхозой дирекци, партком малай тэжээл буйлуулха, малшадай дунда ойлгууламжын хүдэлмэри, социалис мүрысөө эмхидхэхэ талаар ехэ оролдолго гаргаһан байна. Һаалиин фермэдэ гидролизно аргаар тэжээл буйлуулагдана. Энэ үедэ 350 тонно хэмэл һү бэлдэжэ, малдаа уулгаабди. Мүнөө үедэ тугалнуудта 250 килограмм үдхэн һүн уулгагдадаг байһанаа 155 килограмм хүрэтэрөө хороогдоо. Тиигэжэ хамтадаа 400 центнер үдхэн һүн алмагдаһан.

Республикын Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи уһанай ажахын управлениин начальник нүхэр **Большаков** зүблөөн дээрэ үгэ хэлэхэдээ, уһалагдадаг газарые саашадаа зүбөөр ашаглаха асуудал анхарба.

Мүнөө жэлдэ республикын ажахынуудта 22 мянган гектар уһанай газарта таряан, горох таригдахаар хараалагданхай. Энэмнай нёдондонойхиһоо 4 мянган гектараар ехэ болоно. Тэрэшэлэн уһалагдадаг 16 мянган гектарта кукуруза, 2,2 мянган гектарта саахарай свёкло, 3,7 мянган гектарта хартаабха болон овощ ургуулагдаха болоно. 114 мянган гектар сабшалан, 12 мянган гектар бэлшээриин газар уһалагдаха юм.

Уһанай газар аша үрэ ехэтэйгээр хэрэглэхэ зорилгоор тэрэниие тусхай звенонуудта даалгаа. Бүхыдөө 736 тиимэ звено байгуулагдаа һэн. Эдэ звенонуудай хүсөөр уһалууриин системэнүүдые заһабарилха талаар ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Бүхыдөө гидротехническэ 66 түхеэрэлгэ шэнээр бүтээгдээ, 204 тиимэ хуушан түхеэрэлгэнүүд заһабарилагдаа. Уһа бүлэдэг станциин хүсөөр үбэлдөө 5 мянга гаран гектар газар уһалагдаа, 22 миллион кубометр тошон халяагдаа, 429 мянган тонно наг шэбхэ зөөгдөө.

Уһалууриин системэнүүдэй управлениин мэргэжэлтэдэй хүсөөр колхоз, совхозуудта 1500 гаран хүн газар уһалха мэргэжэлдэ һургагдаа. Энээнэй ашаар тарилгын урда тээ газар уһалха хүдэлмэри энэ жэлдэ эмхитэйгээр ябуулагдана. Майн 10-най байдалаар бүхыдөө 27,9 мянган гектар таряалан, 61,8 мянган гектар сабшалан, 3,5 мянган гектар бэлшээри уһалагдаад байна. Энэмнай нёдондоной энэ үеынхиһөө бүхыдөө 33 мянган гектараар ехэ болоно. Тэрэ тоодо 15 мянган гектар таряалан ехээр уһалагдаа.

Энэ жэлдэ таряалан уһалалгада шэнэ, түрүү арганууд хэрэглэгдэнэ. Үйлэдбэриин бүхы управленинүүдтэ ута бураздаа татагдажа поли уһалагдаһан байха юм.

Гэхэтэй хамта энэ шухала хүдэлмэри эмхидхэлгэдэ дутагдалнууд олон. Сагай орой болоһон байбашье, майн 10-най байдалаар уһалагдадаг таряалангай миил 40 процентнь ундалуулагдаад байна. Илангаяа Баргажанай управлениин ажахынууд гээгдэлдэ оронхой. Тэдэнэр таряалан уһалха түсэбөө 11 процент, Хоорин управлени — 25 процент дүүргээ.

Ажахын олон хүтэлбэрилэгшэд газар уһалха хэрэгые үшөөл тоодоггүй байһаар. Мүн олон газарта таряалан уһалжа шадаха хүнүүд үсөөн байшоо. Илангаяа Зэдын, Хоорин. Яруунын управленинүүдтэ иимэрхүү.

Тарилгын урда тээ газараа уһалхынгаа хажуугаар ургамалай гаража байхада уһалха хүдэлмэридэ эртээнһээ бэлдэхэ болонобди. Тиимэһээ уһа сүршэдэг түхеэрэлгэнүүдые бултыень бэлэн болгожо, дүүрэн хүсөөрнь хэрэглэхэ шухала.

КПСС-эй ЦК-гай декабриин, февралиин Пленумүүдэй һүүлээр олохон ажахын хүтэлбэрилэгшэд уһанай газар саашадаа ургэдхэхэ, намаг газар хатааха, ой модо, шугы сэбэрлэжэ, шэнэ газар элдүүрилхэ талаар холын хараата дурадхалнуудые оруулна. Эдэ бүгэдые хараада абажа, шэнжэлэлгын хүдэлмэри хээд үзэхэдэ, республикамнай уһалагдадаг газараа 300 мянган гектарта, тэрэ тоодо уһалагдадаг таряалангаа 80—100 мянган гектарта хүргэхэ аргатай байна бшуу. Намаг налхи хатаажа, 150—200 мянган гектар ашаглагдахаар байна. Мал уһалха түхеэрэлгэ тодхобол, 400 мянган гектар хуурай, холын бэлшээри нэмэжэ хэрэглэхэ.

Томо системэнүүдые бүтээхынгээ хажуугаар ажахынууд булаг, горхонууд дээрэ жэжэ хаалта барижа, хабарай һайрам таряалан, сабшалан дээрэ тогтоожо абаха аргатай.

Гахайн томо фабрика эмхидхэхэ тухай тодорхой тоо баримтануудые харуулжа байгаад Шергинскэ совхозой директор нүхэр **Медведев** һонирхолтой үгэ хэлээ.

Энэ жэлдэ гүрэндөө 10440 центнер, 1965 ондо 14360 центнер мяха, тэрэ тоодо 8000 центнер гахайн мяха тушааха зорилго табигданхай. Энээнээ яһала амжалтатайгаар дүүргэжэ байнабди. Үнгэрһэн 4 һарын туршада бүхыдөө 2488 центнер мяхан тушаагдажа, хахад жэлэй түсэб 138 процент дүүргэгдээ. Энэ үедэ 2100 поршоонхо абтажа, 900 эхэ гахай үрэжүүлэгдээ. Мүнөө ажахыдамнай 5657 гахай тэжээгдэнэ.

Теэд энэмнай гахайн мяха абаха манай арга боломжонуудһаа нилээд доогуур байна. Манай һанахада, Байкало-Кударын зонодо—Шергинскэ болон Оймороой совхозуудта гахайн мяха абаха томо фабрика бии болгохо байна. Нүхэр Н. С. Хрущевой бэшэгтэй танилсаха зуураа, энээн тушаа бодожо үзэһэн байнабди.

Манай эдэ хоёр ажахы үхэр, хони бариха бэлшээриин газараар тон хомор. Тиимэһээ энэ хоёр совхозһоо эбэртэ бодо мал, хонидые абажа, ондоо ажахынуудта үгөөд, гансал гахай үсхэбэрилхэ шэглэлтэй болгоо һаа дээрэ гэжэ һанагдана. Гахайнуудһаа гадна энэ ажахыда 1500 үнеэ барижа боломоор. Тиихэдээ абтаһан бүхы тугалнуудыень жэлтэй болгоод худалдаха хэрэгтэй.

Тиимэ хэмжээ абабал, 1965 оной январиин 1-дэ энэ хоёр ажахы 25200 гахайтай, тэрэ тоодо адагынь 8000 эхэ гахайтай байха аргатай. Тиигэбэл, 1965 ондо бүхыдөө 58800 поршоонхо абажа, 20 мянгыень гүрэндэ худалдаха, мүн урда жэлэй 15 мянган гахай бэлэдхэлэй пунктда тушааха һэмди. Тиигэжэ бүхыдөө хойто жэлдэ 30 мянган центнер гахайн мяхан гүрэндэ тушаагдаха һэн.

Жэлэй һүүлдэ 50 мянган гахайтай, тэрэ тоодо 10 мянган эхэ гахайтай байжа, 1966 ондо адагынь 60 мянган поршоонхо абажа, гүрэндөө 50—55 мянган центнер гахайн мяха тушаажа болохо.

1965 оной январиин 1-дэ 2 мянган гол эхэ гахайтай, 6 мянган нэгэ түрүүлээд абаха эхэ гахайтай байхын тула энэ жэлдэ эдэ хоёр совхозһоо гахай тушаалгые бага болгохо хэрэгтэй. Эдэ хоёр ажахы гахайн мяханай орондо үхэрэй мяха тушааха аргатай.

Гадна 1155 гол эхэ гахай бусад ажахынуудһаа абтаха байна. Иимэ фабрика түхеэрхэ гээ һаа, үдэр саг гээнгүй түргэнөөр, һарын туршада шиидхэхэ шухала. Юуб гэхэдэ, үбэлжэлгын эхилтэр фабрикын үйлэдбэриин барилгые дүүргэхэ хэрэг гарана бшуу. Энэ барилгада промышленна предприятинууд, «Сельхозтехникэ» нэгэдэлэй предприятинууд. барилгашад туһалха аргатай. Эды шэнээн гахай барихын тула эхэ гахай түрүүлхэ 6—7 байра нэмэжэ түхеэрхэ болонгдоно. Мүн гахайнуудые зундаа түрүүлхэ байра түхеэрхэ, тэжээл буйлуулха 3—4 цех, поршоонхонуудые түлжүүлхэ, гахай шахаха 4—5 байра хэрэгтэй. Тиихэдээ арга бэшэ оорооһо тарянай холимол тэжээл бэлдэхэ завод баригдаха болоно. Тэрэ завод час соо адагынь 5 тонно холимог тэжээл үгэхэ ушартай. Мүн оорооһо таряа, үтэгжүүлгэ, хартаабха хадагалха байра түхеэрхэ бологдоно.

Совхозуудые ашаг олзотой болгохо хэрэгтэ профсоюзна организацинуудай ехэхэн үүргэ дүүргэхэ байһан тухай облпрофсоведэй түрүүлэгшэ нүхэр **Асеев** хэлэбэ. Совхозуудта саг үргэлжэ хүдэлхэ үйлэдбэриин зүблөөнүүдэй үүргэ дээшэлүүлхэ, тэндэ экономическа шэнжэлэл хэхэ бюро байгуулха тушаа тэрэ тогтоо.

Худөөгэй барилга һайжаруулхын тула проектнэ хүдэлмэри һайжаруулха, захил хэгшэдэй харюусалга дээшэлүүлхэ тушаа «Бурятцелинстрой» трестын начальник нүхэр **Убеев** тогтожо хэлээ.

Зүблөөн дээрэ Тоорин совхозой директор нүхэр **Таюрский**, Буряадай худөө ажахын институдай проректор нүхэр **Суетин**, республикын Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ нүхэр **Хахалов**, КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь нүхэр **Модогоев** гэгшэд үгэ хэлээ.

БУРЯАД ҮНЭН
3-дахи нюур.
1964 оной майн 16.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДА УНШАЖА ҺОНИРХЫТ:

Аляа баабгайн ааша

*

Үнэн зүрхэнэй заншалта ёһон

*

Бүхэ хүнүүд

*

Үндэр наһатан, үнэр баяшуул

*

Шог, ёгто, таабари.

ВЕРТОЛЁТЧИГУУД—ЗОРИГТОЙ ХҮНҮҮД

„ГУБИ ДЭЭГҮҮР ниидэһэн вертолёдууд» гэжэ гаршагтай бишыхан тэмдэглэл түбэй газетэнүүдэй хуудаһануудта һаяхан толилогдоо. ТАСС-ай корреспондент богонихоноор иигэжэ мэдээсээ һэн:

Мүнөө хабар Монголдо, дунда болон урда Губи нютагуудта үзэгдөөгүй ехэ саһан ороһон, һалхи шуурган болоһон байна. Удаань шэмэрүүн хүйтэн болоо. Бэлшээринь үргэлжэдөө саһаар хушагдашоо. Хүр хүнгэрэг хада уулын хонхор жалгаар тогтожо, харгы зам хаан, хүнүүдэй ябадал һаатуулаа. МНР-эй правительство туһа хүргэхые гүйһан гуйлтатайгаар Советскэ правительствада хандаһан байна. Аха дүү орондо ашаанай автомашина, вертолёдууд эльгээгдээ.

Вертолёдууд мал ажалай холын байрануудта эдеэ хоол, эм зөөгөө. Аюулда ороод байһан газарнуудһаа малшад болон хонидые гаргаа гэжэ ТАСС-ай корреспондент бэшэнэ. Энэ хадаа совет вертолётчигуудай баатаршалга. Тэдэнэр урдань хэзээдэшье вертолёдой ниидээгүй сүл Губи дээгүүр зам гаргаа. Тиихэдээ һалхи шуурган соогуур, хада уулын дабаан дээгүүр ниидээ.

Тэмдэглэлэй автор тэндэ шалгаргша вертолётчигуудай нэрэ нэрлэһэн байна. Тэдэнэр Михаил Черепков, Анатолий Мартышин, Юрий Меркушин, Анатолий Казимиренко гэгшэд болоно. Эдэ нүхэд улаан-үдынхидиай ха юм! Граждански агаарай флодой аэропортын вертолётчигууд.

Хани барисаата Монголой арадта аха дүүгэй туһаламжа хайшан гээд үзүүлһэн тухайнь һонирхон, алдарта авиаторнуудтай хөөрэлдэгдэбэ.

УЛААН-ҮДЫН аэропортын үргэн дэлюун талмай. Тэндэһээ нэгэ бага зайдуухан газарта «Ми-4», «Ми-1» вертолёдууд һарбайлдана. Винт түхэлэй далитай машина жолоодогшодые хүрэһөөр оложо, тэдэнэртэй зугаалха гээшэ бэрхэтэй.

— Монголдо туһа хүргэхэеэ ниидэһэн лётчигууд танда хэрэгтэй гү?—гэжэ манһаа тэндэхи нэгэ хүдэлмэрилэгшэ асууба. — Тэдэнэрые хэр олохобта даа. Хаа хаанагүй, зүг бүхэндэ ниидэжэл ябадаг хүнүүд. Хойто Байгалай тайга руу геологуудые абаашаа гү, али ойн түймэр сарахаяа ябашоо гү... Михаил Черепков эндээ байжа болохо. Аэропорт дээрэ тэрэниие хаража болохот. Удахагүй баһал ниидэхэнь,—гэбэ.

Экипажай командир Михаил Черепковтой вертолёдойнь хажууда уулзагдаба. Хоёрдохи пилот Виктор Папуша, бортмеханик Виктор Орлов гэгшэд тэндэ байлсаба.

— Замда дахин гарахамнай, —гээд Михаил Черепков хэлэнэ. — Ойдо түймэр гараа. Тэндэ уладуудые абаашахамнай.

— Губяар ябаһан тухайгаа хөөрэжэ үгыт? Хёотой тэмсэн, малыень абарха талаар монгол арадта ямар туһаламжа үзүүлээ гээшэбта?

— Юуншье тиимэ ехэ юумэ хээд орхихомнайб, — гээд Михаил Черепков миһэлзэн гараараа зангаад абаба. — Хэдэг лэ юрымнай ажал ха юм. Юунэй түлөө вертолётчигууд гүүлээ зонбибди, — гэбэ.

Монгол командировко ошоһон тухайгаа вертолётчигууд магтуулха балайшье дурагүй хэбэртэй.

...Богонихон захиралта үгтөө:

— Түргэн Монгол орожо, саһанда даргдаһан отара, хонидые абаралсан, малшадта туһалагты.

УЛААН-ҮДЭҺЭЭ агаарта дэгдэһэн «Ми-4» гэжэ гурбан хүндэ вертолёт Монголой хилэ шэглэн ниидэбэ. Тэдэнэр Михаил Черепков, Анатолий Мартышин, Юрий Меркушин, командирынь Анатолий Казимиренко байгаа.

Монголой мэдээжэ Губи. Хайшааш хара — саһан. Зарим газартаа саһанай зузааниинь хоёр метрһээ дээшэ байба. Харгы хаагдажа, малшадай хоорондохи харилсаан таһалдуулагданхай. Малшадта эдихэ юумэ, хонидто тэжээл түргэн абаашажа үгэхэ хэрэг гараа.

Гүрэнэй ажахынуудай, арадай хүдөө ажахын нэгэдэлнүүдэй фермэ, отарануудта вертолёдууд таһалгаряагүй ниидэжэ эхилбэ. Ябажа үзэгдөөгүй үргэн Губи. Саһан шуурган соо юуш харахын аргагүй. Агаарайньшье зам урдань ниидэжэ үзэгдөөгүй, танил бэшэ, тусхай метеостанцишье, машинадаа хэрэглэгдэхэ түлишэ, тоһо абаха пунктшье байгаагүй.

Үглөөнһөө үдэшэ орой болотор Губиин үргэн тала дайда дээгүүр совет вертолёдой хүнхинөөн таһалдаагүй. Байгаалиин иимэ хэсүүтэй байдалһаа гаргахаяа ошогшод монгол арадые ехээр баярлуулаа. Энэ хадаа совет, монгол арадуудай хани барисаанай гэршэ тэмдэг.

...ЗАВХАН АЙМАГ. Эрид үндэр хангай уула. Хадын бооpиин ташалангаар эшэгы гэрнүүд. Тойроод умба зузаан саһан, Вертолёт доошоо буу бууһаар газардана. Вертолёт тээшэ гэрһээ гараһан хүнүүд бүһэлүүртээ тулама саһан соогуур махана. Тэдэнэр монголой малшад. Түрүүлжэ ябаһан залуухан хүбүүниинь Монголой Арадай Республикын гербтэй улаан туг барин дабшана.

Вертолёт тээшэ гүйлдэһэн малшад ородоор:

— Дружба! Братья! — гэжэ хашхаралдаба.

Тэдэнэр совет летчигуудые тэбэринэ. Үбгэжөөл монгол үгэ хэлэбэ.

— Совет арад — манай үнэн нүхэд. Энэ хүсэтэ даляараа эб найрамдалайнгаа гар һарбайжа, ехэ туһа хүргэнэт. Монгол, арадуудһаа ехын ехэ баясхалан!

Монголой дайда дээрэ ябахадань зүрхэ хүдэлгэмэ уулзалганууд болоо. Монголдо арадай засагай тогтохоһоо урид Губида иимэ шууpганай болоходо малынь миллионоороо хосордог байһан. Мүнөө совет авиаторнууд тэдэнэртэ туһална. Бүхэли һара соо Монголой газар дайда дээгүүр совет вертолёдууд элин дэлин эрьелдээ. Энэ ехэ харюусалгата даалгабари дүүргэһэнэйнгээ түлөө манай хүршэнэр, Улаан-Үдын аэропортын летчигууд нүхэд Черепков, Мартышин, Меркушин, Казимиренко гэгшэд МНР-эй правительствын Хүндэлэлэй грамотаар шагнагдаһан байна.

— Мүнөө дахяад ондоо даалгабари дүүргэхэеэ гараха hамнай,—гээд Михаил Черепков миһэд гэбэ. Юуб гэхэдэ, Байгал шадар түймэр. Ой модо гал аюулһаа сарахa хэрэгтэй. Вертолёдойнгоо кабина сооһоо гараараа махан, Черепков Байгал далай шэглэн ниидэбэ.

САҺАН бууpган, гал аюул, уһанай үер мэтын хёогой болоходо вертолётчигууд хэзээдэшье бэлэн.

Хоёр долоон хоногой саада тээхэнэ, апрелиин һүүлээр, Сэлэнгэ мүрэнэй хахан хүсэтэйгээр эбхэржэ, эрьеһээ халиһан үерэй уһан тэндэхи арал соогуур һууһан малшадые мэгдүүлээ. Арал соо байһан Сэлэнгын совхозой хоёр мянга гаран толгой хонид уһанай аюулда дайрагдахын түйлда хүрэбэ. Мүн лэ вертолётчигууд Михаил Черепков, Алексей Гуров, Александр Персдко гэгшэд тэндэ эльгээгдэбэ.

Уһан улам нэмээ. Бишыхан таляан газар дээрэ тэдэ хонид обоороод байба. Тэндэ хоёр мянга гаран хонид, хорёод малшад бөөгнэршоод, ошохо газараа оложо ядан байгаа һэн. Тингэһээр байтар арал дээгүүр вертолет бии боложо, бортнуудтаа хүнүүд болон хонидые ашаад, уһанай аюулһаа абарһан байна. Һүүлхэнээрнь хонишодой байһан тэрэ добуунинь уһаар хушагдашоо бэлэй.

Зураг дээрэ: хоёрдохи пилот Виктор Папуша, вертолёдой экипажай командир Михаил Черепков, бортмеханик Виктор Орлов.

О. БЕРЕЗКОВ.
Фотонь авторай.

127 НАҺАТАИ ЭХЭНЭР

Совет засагай тогтоогдоһонһоо хойшо СССР-тэ хүнэй наһанай дундуур хэмжээн 2 үлүүтэй дахин ургаа—32-һоо 69 хүрөө. Эрэшүүл —64, эхэнэрнүүд —72 хүрэнэ. Советскэ Союзые ута наһатанай орон гэжэ нэрлэхэ ёһоороол нэрлэнэ. 100 наһа наһалһан зонойнгоо тоогоор дэлхэй дээрэ нэгэдэхи һуури эзэлнэ—иимэ үндэр наһа наһалһан хүнүүд орон дотор 20 мянга гаран юм. ... зиин ССР-эй Абхазиин ... мито совет республика ... наһатанайнгаа тоогоор ... олон байһаараа мэдээжэ ... лонхой. Эндэ үндэр наһа ... һалһан 2 мянга тухай ... ажаһууна.

АПН-нэй корреспондент ... хазиин Кутол тосхондо ... жэ, 127-той колхозница Хь... Ласуриатай уулзаһан бай...

ҮНДЭР хэрэлсытэй бишыхан байшан гэр. Тойроод—зүлгэ ногоогоор бүрхөөгдэһэн уужам хашаа. Үхибүүд хашаа хорёо соогуур гүйлдэнэ. Тээ хажуу тээнь, огород соогоо, ташарайгүйхэн бэетэй эхэнэр һалирна. Энэмнай гэрэй эзэн эхэнэр Хьфаф Ласурия гээшэ.

Мэндэшэлэлдэжэ, амар сайнаа хэлсэһэнэй һүүлээр гэртэ оробобди. Айлшадые угтадаг бишыхан таһалга. Домбо соо юулэгдэһэн хангал үнэртэй грузин архи асаржа, урдамнай табиба. Гэр бүлынь альбом харан, хөөрэлдэбэбди.

— Энэ хадаа Язбей — эгээн бага ашамни гээшэ,—гээд, Хьфаф сэрэгэй хубсаһатай хүбүүнэй дүрэ зурагые энхэргэнээр эльбэнэ. Хьфафай гушанар—Отарик болон Санда нүгөө зураг дээрэ буулгагданхай. Тэдэнь бүри үхибүүд, наадахаһаа бэшэ юумэ хэдэггүй зон лэ ха.

Хьфаф эхын зол хуби гээшые үзөөгүй хүн юм. Гэбэшье үхибүүдтэ айхабтар дуратай дээрэһээ Таркуку гэжэ нэрэтэй хүбүүе үргэжэ абаһан байгаа. Энэ ушар далан жэлэй урда тээ болоһон байна. Таркуку олон... бүүдтэй, ашанартай. Хьфаф... ниие бултыень ашанарни... шанарни гэжэ тоолохо ё... тоолоно.

Ласурия ехэ угсаатан... заха болохо Хьфаф жар... һууна. Наһа хэтэрһэн бус... нүүдтэл адляар колхозын... рээндэ пенси түлэнэ. Тэд... ажал хэнгүй, миин һууха... дадаггүй юм. Хэды үндэр... тай болооше һаа, һонор ... Сай хурьялгын халуун ... тэрэниие плантаци дээрэ ... хат.

Хьфаф һурагшадтай, ... шуултай уулзаха дуратай ... хонойнь хүн бүхэн ху... Хьфаф Ласуриагайда ... байдаг.

Сухумидахи арадай тво... вын Байшангай лэргэдэ зү... һатанай хоор байгуулагд... Хьфаф тэдэнэй дунда оро... Энэ ансамбль Абхазиин хо... родуудаар, һуурин тосхон... ябажа ехэхэн амжалтата... наада табина.

Лев ГОЛЬДИН...
(АП...

АГЫН ҮРГЭН ТАЛАДА АЙЛША...

Манай Ага нютаг айлшаар ерэһэн Хоца Намсараевай нэрэмжэтэ буряад драмын театрай бүлэг артистнар зүжэг наадаяа харуулжа, олоной зүгһөө һайшаал, магтаалда хүртэнэ. РСФСР-эй арадай артист Ч-Н. Гениновэй «Соёлмаа, Баташулуун» гэһэн домогто зүжэг бултанай анхарал татаа. Гүрэнэй шангай лауреат П. Г. Маляревс... «Камень-птица» зүжэг... лэ агын хонишод, ма... дые урмашуулна, баясу...

Мүнөө тус театрай ... артистнууд округой... колхоз, совхозуудай ... һууринуудта, полевой ... нуудаар ябажа байгаа... жэг наадаяа харуу... байнхай.

Д-Н. ДОРЖИЕВ.
Шэтын область.

Хулгана

Арбан хоёр жэлые нэрлүүлһэн амитад бүгэдэ суглараба. Атан тэмээе хууража, аха заха болоһон хулганада хэһэн гэмыень амасуулха, хатуугаар хэһээхэ гэлсэбэд.

— Зүб даа, хамаг юумэн гурим соогоо байхадаа һайн,—гэжэ Хулгана шүдөө ирзайлган, һабарааpаа тэнгэри өөдэ зангаба.

— Урдын тэрэ сагта яаһаншье байгаа һаа, нохой шубуунһаа урид, хүн зонһоошье түрүүн наранай гарахые хараһан лэ байхаб!

Амитад юуншье гэжэ зэмэлхэ зүгөө олобогүй. Иигэжэ ама сагаан хулгана тэдэнээ торгожо, арбан хоёр жэлэй аха заха зандаа үлэһэн юм хаш.

ШОГ, ЁГ...

Бахын һанаа... далайда...

Үдэшэлэн, зон сүлөө оро... гэхэдээ, Баха дуугаа эхилд... тай.

— Баха абгай, та энэ жэ... тэ һайхан хоолойгоо на... һалгахатнай гээшэл. Дай... лаар морилжо, зониие сэ... байгаат, — гэжэ Суусагаал... рээндэ шоглон хандаба ха.

— Хари, һаядаа хото го... ябаха һанаатай байнаб. Ү... саашаа гараха түсэбтэй аг... гэжэ Баха хоолойгоо зaһас...

— Һэлэнгэ хүрэхэ һ... гүт?

— Далай хүрэсэ ошогдо... за,—гэжэ Баха убайгүйш... нэг нюдэдөө сабшалаагүй б... гэбэ.

М. БАТО...

—◆—

ТААБАРИМНАЙ ТАА...

Манай газетын «Шэхэнэй ... нюдэнэй хужар» гэһэн ху... толилогдодог таабаринуудта... бүри олооро харюунууд абт... дын «Мир» колхозой ахалагш... шан Дымбрыл Бадмаев, Ула... «Электромашина» заводой ... Галдан Ленхобоевич Лен... зохёоһон таабаринуудта гол ... зүб харюу эльгээбэ.

Хэжэнгын Могсохон нюта... Цыванов апрелиин 18-да тол... һон Г. Б. Тогтохоевой—«... үг гарбалтанай таабаринууд... таабариие баһал зүб тээшэ... барилаа.

Нэгэдэхинь — худаг, хо... гурбадахинь —талын хамху... гы, дүрбэдэхинь—һүүдэр, та... гаадахинь,—хүйтай хутага, ... долоодохинь, — һамарай х... найма, юһэдэхинь,—шоото, ... болоно.

—◆—

ЗҮЖЭГ КОНЦЕРТЫН ЭХИЛХЫН УРДА ТЭЭ

Хоёр хүнэй концерт—наада хүтэлбэрилэн соносхоходо хабсаруулан наадаха үгэнүүд.

Нэгэдэхи хүн:

Ажалша малша хүндэтэ
нүхэдтөө
Амжалта түйлахын юрөөл табия!
Уран шүлэг, дуу хүгжэмөөр
Удха түгэлдэр наада үргэе!

Хоёрдохи хүн:

Тала үргэн дайдымнай
бүрхөөһэн
Таряа ногоогоо сомоолон хуряае!
Үүлтэр һайта адуу малнуудтаа
Үлэмжэ шэмэтэй тэжээл бэлдэе!

Нэгэдэхи хүн:

Үрэжэлтэй һайхан зунай сагаар
амаршалае!
(Гарынь барина).

Хоёрдохи хүн:

Үзэмжэтэй һайхан дуу наадаяа
эхилэе!

—◆—

ТУҺАТАЙ ЗҮБШЭЛ

▲ Түүхэй мяха шанахаһаа һураггүй урид дабһалжа болохогүй. Юундэб гэхэдэ, мяханай шүүһэн сагһаа урид гарашадаг. Тиимэ мяхан амта шэмэгүй болошодог юм.

▲ Үхэрэй мяханда хуурай горчица түрхеэд нэгэ хэды соо байлгахада болосо түргэнтэй, зөөлэхэн байдаг. Удаань, шанаха дээрээ, хүйтэн уһаар угааха хэрэгтэй.

—◆—

Оньһон үгэ

Хобууша хултаганадаг,
Хулгайша хараашалдаг.

Хаарташа хургаа долёохо,
Хомхой уралаа долёохо.

Хоёр нюуртын мүр —
Хойшо урагшаа
гонзогор.

Эдилгэ абаашын альган хонхор,
Хоб зөөгөөшын хушуун шомбогор.

Б. НАМСАРАЙН.

ДЭЛХЭЙН ХҮН ЗОН

ЭЗЭНЭЙ ЭХЭ МЭДЭХ ГҮҮ

Манай ээрын эхин хүрэтэр дэлхэйн бүмбэрсэгэй хүн зоной тоо 300 миллион шахуу байһан гэжэ багсаагдана.

1962 оной июлиин 1-дэ бүхы дэлхэйн хүн зоной тоо 3120 миллион болоод байба. 2.000 он хүрэтэр энэ тоо 6.300 миллион хүн хүрэтэрөө олошорхо ёһотой гэжэ уридшалан тоологдоһон байна.

Дэлхэйн бүмбэрсэгэй эгээн олон зонтой район хуурай газарай 7 процентые эзэлдэг. Тэрээн дээрэ дэлхэйн бүхы хүн зоной 70 процентнь ажаһууна.

Хүн зонуудай ажаһуужа байһан түбинүүд дээрэ, дунда зэргээр, 1 квадратна километр газарта 22 хүн болоно. Гадна Европын хари гүрэнүүдтэ нэгэ квадратна километр газар дээрэ 86 хүн, Азида—60, СССР-тэ — 10, Америкэдэ — 9, Африкада — 8, Австрали болон Океанида—2 хүн шахуу ажаһууна.

1961 ондо дэлхэйн бүмбэрсэг дээрэ 119 миллион хүн түрөө, 59,5 миллион хүн наһа бараа. Түрэһэн хүниинь үхэһэн хүндэ орходоо 59,5 миллион хүнөөр олон болоһон байна. СССР-эй арад зон дайнай урда тээ 190,7 миллион байһан һаа, 1963 оной июлиин 1-дэ 225 миллиондо хүрэбэ.

ХОНИ УГААХА ДУШ

Хониной үбшэлхэгүйн тулада тэдэниие уһа умбуулжа угааха хэрэг гарадаг. Тэрэ хүдэлмэридэ ехэ хүсэн гаргагдадаг, олон хүн хэрэглэгдэдэг гээшэ. Олон хонитой отарые сэбэрлэхэ зүйл холиһон уһаар дүүргэгдэһэн нарихан траншей соо угаагаад туршыт даа. Түбэгтэйхэн лэ ха юм.

Оренбургын совнархозой «Гидропресс» завод хони угаадаг оньһожоруулагдаһан түхеэрэлгэ зохёобо. Уһа сүршүүлдэг энэ түхеэрэлгэ нэгэ доро 150 толгой хони угаажа шадаха байна. Тэрэ хүдэлмэриие ори ганса хүн хотошо хоёр нохойтой хамта гүйсэдхэжэ шадаха. Душей түхеэрэлгэ тон бааза юм. Энэ хадаа мал хааха түхэреэн хашаа. Шала болон ханадань уһа хаяха сүршүүртэй түмэр хоолойнууд һуулгагданхай. Механигай оньһонуудай нэгые дарахалаарнь, хашаанайнь үүдэн сэлигдэхэ. Тэрэ үедэ нохойнуудынь душэй хашаа руу хонидые туужа оруулна. Үшөө нэгэ оньһо дарахалаарнь, халдабарита үбшэн һалгааха холисотой уһан хонидой доро, дээрэ болон хажуу тээһээнь бороо ороһон шэнгеэр сүршэгдэн шэдэлжэ эхилнэ. Хони угаалга миил 8—10 минута соо үргэлжэлдэг байна.

(Календарьһаа абтаба).

БАСАГАЯА БУЛЯАГДАҺАН БАЛЬЖИД

(Үнэн болоһон ушар)

Үнихэн болоjо байна. Хүнэг тогоо, хүнэһэ хоол ара үбэртөө үргэлһэн арба гаран зонууд үглөөнэй улаан наранаар «Бүхэн гол» өөдэ гараад һэн.

Эдэнэй дунда хүүгэдшье, дала, наятай хүгшэдшье, дунда наһанай залуу эхэнэрнүүдшье бии. Иимэ бүлэг зонуудые ой тайгын гүнзэгы соо августа һарын тэн багаар харахада гайхалгүй үе һэн.

Уданшьегүй эдээниие газаршалжа ябаһан Галдан үбгэн зоноо суглуулаад:

— Энээхэн нугада үни хада түймэр болоһон юм. Унанхай нүүлын ара үбэрөөр бүлэг бүлэгоорөө нэрһэн ургадаг. Таран татаад ябагты. Олоһон нэгэнтнай бэе бэеэ дуудаарайгты.

Төөрибэл абяа абяагаа абалсажа, оогололсожо ябаарайгты. Амаралтынгаа үдэр аяар Улаан-Үдэһээ ерээд хооһон бусажа болохогүй. Һаба һуулгаяа дүүргэжэ, һанаһан зориһоноо бүтээжэ үзэгты,—гэжэ өөрынгөө хүүгэдтэ энхэрэн хэлэдэг зангаараа хэлээ һэн.

«Нүхэдһөө холохон һүнгэ нэрэһэ олоод ехэшэгээр түүжэ абаха байна» гэжэ досоогоо һэмээхэн хомхойрһон Бальжид найматайхан басагаяа дахуулаад, Галдан үбгэнэй зааһан газарһаа гажа буруу тээшэ ошоо һэн.

Холошье ошонгүй, хадын хаяаһаа харьялжа байһан хүхэ булаг тойроод ургаһан сэл хүхэ зүгөөргүй ехэ бүлэг нэрһэ олоод шунгажа оробо.

Басаган ехээр хүхеэд, нүхэдөө дуудажа:—Ау!! ау... Наашаа ерэгты!—гэжэ ой сууряатуулан хашхарба.

— Бү абяа гара, эдэ амһарта соогоо дүүрэн түүһэн хойноо оглохобди,—гээд хооһон горбовигаа хорд байса үдьхэлөөд: «Түргэн түү!»—гэжэ зандараад, Бальжид дахин уруугаа тонгойжо, үнөөхи нэрһэеэ адха адхаар түүжэ эхилбэ.

Үнэн хонгор сэдьхэлтэй энээхэн басаган эхынгээ хэдышье хорёо һаа, нүхэдөө мэхэлээбди гэжэ һанахадаа досоонь муудаад, али нэгэнэйнь харгдаа һаа, абяагүйхэн даллаха һанаатай һэмээхэн холодожо эхилбэ.

Сүлөөгүй түүжэ һууһан Бальжидай шэхэндэ «эжы» гэжэ шаад гэһэн һөөл аягүй абяан дуулдаад, хуурай үмхи модоной хухарха, нойтон модоной нижаганаха, пишаганаха дуулдажа, хоёр хойто хүл дээрээ бодонхой олигой томо баахалдай Валиие тэбэреэд саашаа гүйжэ ябахань харагдаба. «Нүхэдүүд, абарагты!» гэжэ Бальжид нэгэ дахин хашхаржа үрдеэ бэлэй.

Дүтэшэг ябаһан Галдан үбгэн эдэ бүхэниие дуулаад гүйжэ ерэбэ. Хүхэршэнхэй Бальжид мэдэрэлгүй хэбтэбэ. Тэрэ дороо нүхэдынь суглараад, уһа сасажа ёо гэжэ мэдээ оруулба.

Баахалдайда басагаяа буляагдаһан Бальжидай энэ аюулта ушар ойлгоһон, мэдэһэн хүүгэд, хүгшэдэй уйлалдаан, орилолдоон, эжы, абаяа дурдаан, ором дүримгүй шуулдаан, хүл хөөрсэгэнөөн боложо эхилбэ.

Буу зэбсэггүй бутархай жэжэ зонуудта добтолһон, дойхоһон ойн хара баахалдай үшөө дахин гүйжэ ерэхэдээ болохо гэжэ һанахада, бүришье аймшагтай байба.

«Орилолдоод, бархиралдаад арьяатанһаа бэеэ абархагүйбди. Хүүгэдүүд хүнэг тогоогоо тоншогты, наяргагты, Хүгшэд, басагад хүһанай уйһа хуулаад модоной үзүүртэ хадхаад гал аһаагты. Хара баабгайн халуун мүрөөр дахажа, Валя басагаяа абарая» —гэжэ үбсүүндээ хүрэмэ шара һахалтай Семен Яковлевич Шурыгин бүдүүн хоолойгоор бадаран татажа захираа һэн.

Шуулдажа байһан эдэ зонууд гэнтэ ухаа мэдээ ороһон юумэдэл гансата абяагүй болоод, Семен Яковлевичай хэлэһэн үгэ дүүргэхээр тэрэ дороо бэлэн болоод байба.

Үйлсөөр ябахадаа тулуур тулаад, ёложо ябадаг хүгшэд, үбгэднай, мүнөө Семен Яковлевичые дахаад хурдан солбон хүүгэд шэнгеэр харайлдашаба.

Улаан галай утаа уняар, эдэ зоной оог хашхараан, хүнэг тогооной ханхинаа хүнхинөө дуулаһан, хүн зоноор хүреэлэгдэһэн баабгай буляаһан басагаяа орхёод, бэеэ аршалха баатай болоо һэн. Валя ехээр шархаталашье һаа, хүл дээрээ ябахаар байба.

Үмсын бодолтой Бальжиднай иигэжэ хүн зонойнгоо ашаар басагаяа абараа бэлэй.

Абида АРСАЛАНОВ.

МОНГОЛОЙ АБАРГА ЕХЭ ХҮСЭТЭН

Монголой Арадай Республикын Булган аймагай Хэшэг Үндэр сомоной дунда һургуулиин директор нүхэр Д. Цырмаа тус аймагай бар ехэ хүсэтэй монгол бүхэшүүл тухай манай редакцида хэдэн бэшэг эльгээбэ. Тэрэ бэшэгүүдынь доро толилогдобо.

АХА ДҮҮ ХОЁР

50—60 жэлэй саада тээ Булган аймагай Сайхан сомондо Лувсанжамбаа, Намхай гэжэ аха дүү хоёр байһан. Дүү Намхайнь бүхы Монголой найр наадаанда барилдахадаа хэндэшье илагдангүй, 17 дахин дабажа гараһан байна. Тиихэдэ аха Лувсанжамбаань мүн 12 дахин түрүүлжэ гараһан байха. Эдэ нүхэд 2 метр үндэр бэетэй, үргэн сэлюун сээжэтэй, багжагар бүдүүн бэетэй хүнүүд байһан гэхэ.

БҮРХЭГ ДЭНДЭВ

Мүн дээрэхи аймаг, сомондо ажаһууһан Бүрхэг Дэндэв гэдэг 2 метрһээ холо үндэр бэетэй хүн һэн. Тэрэ хүн 1954 ондо наһа бараа. Дэндэвые хараһан үзэһэн, тэрээнтэй ярилдаһан байхаб.

— Гонгорһоо ондоо үндэр хүниие хараагүйб,— гэжэ тэрэ хөөрөө бэлэй. Бүрхэг Дэндэвые харахада хоёр мүрынь уулын энгэр шэнги дэрбэгэр, нюур, ама, хамарыньшье өөрэ юумэ һэн. Гансахан хамарайнь нүхэн соо жиирэй хүнэй гурбан хурган сүлөөхэн багтаха жэшээтэй байгаа. Нэгэтэ 500 жэн гурил, 90 жэн шара тоһо (нэгэ жэн—600 грамм хэмжээтэй) һэггүй үргөөд, нэгэ километр газарта абаашажа табиһан гэлсэхэ.

ХУЛГАР НАСАГ

Энэ хүн Лувсанжамбаа Намхай хоёрһоо нэгэ бага ахамар байгаа. Үгытэй байһан дээрэһээ урдань баяд, ноёдто дарлагдажа ябаа. Хулгар Насаг нэгэтэ хазаар морёор ябажа ябатараа харгыда галзуу шонотой дайралдашаһан байна. Морин өөдэнь шоныи соройходо хоёр хүлһөөнь барижа ерээд, хоёр болоторнь шуу татаад хаяжархиһан байха юм.

ЛУВСАНДАШ АРСАЛАН

Лувсандаш мүнөө 77 наһатай байха байгаа. Таби гаража ябатараа наһа бараа һэн. Тэрэ Лувсандаш унаганай мундаан дээрэһээ ганса гараараа үргөөд ябашаһан гэлсэгшэ. Арсалан тэргэ болохо үбһэ нэгэ асалаад тэргэ дээрэ табидаг байгаа. Лувсандашын баридаг асые жиирэй хүн даажа үбһэ асалдаггүй байһан юм.

Үндэр дабаанда ашаа шэрээд ябаһан сарайнгаа тэргэеэ даажа ядахада, сараа мулталжа табяад, өөрөө ашаагаа зүдхэжэ дабаан дээрэ гаргадаг байһыень хараһан хүн бии.

ТЭМЭЭ ҮРГЭГШЭ

Булган аймагай суута бүхэ Жамьяндорж мүнөө уласын бүхэ юм. Тиимэ томо бэшэ болобошье, жэгдэ һайхан бэетэй, тэнхээ ехэтэй хүн. Энэ нүхэр атан тэмээ үргэжэ алдаршаһан суутай.

Мүнөө Монголой нэрэ солотой болоһон бүхэшүүл дэлхэйн 18-дахи олимпиин наадаанда хабаадалсажа барилдахаар бэлэдхэжэ байна.

—◆—

ТААБАРИ

Жажалха үргэтэй аад лэ,
Залгнха хоолойгүй.

Харахадам угы аад,
Барихадам бии.

Дээрэһээ бууһан дэнды со...
Дүрбэн хүлынь маяа соо...

Хүхэхэн эшэгэн
Хөөһөөр бөөлжэбэ.

Редакторай орлог...
Ц. Ц. ЦИБУДЕ...

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-У... улица Ленина, 35. Телефоны: редактора —23-67, зам. ред... гора —38-42, зам. редактора —35-84, секретариата —27-... отделов: сельскохозяйственного производства и парти... жизни —47-59, 35-14, промышленного производства и пар... вой жизни —48-89, 33-61, корректорская —35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологичес... —24-74, советского строительства и быта —34-93, рабсель... ров и писем —25—41, 38-30, информации —32-74 и пере... дов —34-05.

гор. Улан-Удэ, типография управления по печати при Сов... Министров Бурятской АССР.

Н00115. Зак. № 481